

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ОСВІТИ**

КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітній ступінь «Магістр»

**НА ТЕМУ: «ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ
У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «***** *****» ЗОЛОЧІВСЬКОГО
РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконала: студентка групи Оп-71з

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

КОТИШИН А. М.
(прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доцент МАЛЕЦЬКА О. І.
(прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступінь «Магістр»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(шифр спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри _____
(підпис)
д.е.н., професор Гнатишин Л.Б.
(звання, ступінь, прізвище та ініціали)
«20» грудня 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

КОТИШИН АННІ МИХАЙЛІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи): «Організація обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****» Золочівського району Львівської області»

Керівник проекту (роботи): Малецька Ольга Іванівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ЛНУП від « 8 » березня 2024 року №171/К-С

2. Строк подання студентом проекту (роботи) до « 10 » грудня 2024 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи): нормативно-літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства, методичні рекомендації, наукові праці, періодичні видання, інтернет-ресурси.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ

1.1 Економічна сутність і значення обліку виробництва рослинництва

1.2 Особливості обліку виробництва ягідної продукції в аграрних підприємствах

1.3 Методика дослідження

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «*****»

2.1 Організаційно-економічна характеристика фермерського господарства «*****»

2.2. Організація первинного обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****»

2.3. Організація аналітичного та синтетичного обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****»

2.4. Визначення собівартості виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****»

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ

3.1. Рекомендації щодо удосконалення обліку витрат на виробництво ягід

3.2. Впровадження сучасних інформаційних технологій для покращення обліку в сільському господарстві

3.3. Пропозиції щодо покращення облікової політики в фермерському господарстві «*****»

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

5. Перелік графічного матеріалу: рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання: “20” грудня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів (роботи)
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки для дипломної роботи).	20.12.23-24.04.24р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	25.04.24-21.07.24р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	22.07.24р.-11.10.24р.
4.	Кінцеве оформлення дипломної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	12.10.24р.-9.12.24р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	10.12.2024р.

Студент _____
(підпис)

КОТИШИН А.М.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис)

МАЛЕЦЬКА О.І.
(прізвище та ініціали)

УДК 657.2:633

*Організація обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****» Золочівського району Львівської області.*

Котишин А.М. – Кваліфікаційна робота. Кафедра обліку та оподаткування – Дубляни, Львівський НУП, 2024.

80 с. текст. част., 14 таблиць, 15 рисунків, 37 літературних джерел.

Перший розділ висвітлює економічну сутність обліку виробництва рослинництва, а саме ягідної продукції, розглядає нормативно-правове та літературне забезпечення облікових процесів у фермерському господарстві, а також методологію організації обліку витрат у сільськогосподарських підприємствах.

У другому розділі наведено організаційно-економічну характеристику фермерського господарства «*****», проаналізовано основні економічні показники діяльності, облік витрат на виробництво ягідної продукції. висвітлено стан обліку виробництва продукції рослинництва у фермерському господарстві «*****» Золочівського району Львівської області.

Третій розділ присвячений рекомендаціям щодо покращення організації обліку виробництва ягідної продукції, окреслено стратегічні альтернативи розвитку галузі рослинництва. Запропоновано впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації обліку витрат, розроблено заходи для підвищення ефективності облікових процесів, включаючи оновлення облікової політики відповідно до специфіки виробництва ягідної продукції.

АНОТАЦІЯ

У дипломній роботі висвітлено сутність та значення обліку виробництва ягідної продукції, розглянуто його нормативно-правове та теоретико-методологічне забезпечення. Детально описано особливості обліку витрат у сільськогосподарських підприємствах, що спеціалізуються на виробництві ягідної продукції. Проаналізовано організаційно-економічну характеристику фермерського господарства «*****» та здійснено оцінку стану обліку витрат на виробництво ягідної продукції. Проведено аналіз ефективності облікової системи господарства та визначено її недоліки.

У роботі запропоновано рекомендації щодо вдосконалення обліку витрат на виробництво ягід, впровадження сучасних інформаційних технологій у процес обліку, а також удосконалення облікової політики фермерського господарства. Розроблено модель автоматизації облікових процесів із застосуванням програмного забезпечення для аграрного сектору та обґрунтовано економічну ефективність запропонованих змін.

Результати дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності облікової діяльності у фермерських господарствах, що спеціалізуються на виробництві ягідної продукції, з метою підвищення прозорості облікових процесів та поліпшення управлінських рішень.

Ключові слова: фермерське підприємство, сільськогосподарське господарство, виробництво, витрати виробництва, продукція рослинництва, ягідна продукція, бухгалтерський облік, бухгалтерські рахунки, автоматизація, звітність.

ANNOTATION

The thesis highlights the essence and significance of accounting for berry production, considering its regulatory, theoretical, and methodological framework. The features of cost accounting in agricultural enterprises specializing in berry production are described in detail. The organizational and economic characteristics of the "*****" farm were analyzed, along with the assessment of the accounting system for production costs of berries. The efficiency of the accounting system in the farm was evaluated, and its shortcomings were identified.

The study provides recommendations for improving the accounting of berry production costs, introducing modern information technologies into accounting processes, and enhancing the accounting policies of the farm. A model for automating accounting processes using specialized agricultural software was developed, and the economic effectiveness of the proposed changes was substantiated.

The findings of the research can be applied to improve accounting efficiency in farms specializing in berry production, aiming to increase the transparency of accounting processes and enhance managerial decision-making.

Key words: farm enterprise, agricultural economy, production, production costs, plant products, berry products, accounting, accounting accounts, automation, reporting.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	8
1.1 Економічна сутність і значення обліку виробництва рослинництва.....	8
1.2 Особливості обліку виробництва ягідної продукції в аграрних підприємствах.....	19
1.3 Методика дослідження.....	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «*****».....	32
2.1 Організаційно-економічна характеристика фермерського господарства «*****».....	32
2.2. Організація первинного обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****».....	39
2.3. Організація аналітичного та синтетичного обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****».....	43
2.4 Визначення собівартості виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****».....	48
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	52
3.1 Рекомендації щодо удосконалення обліку витрат на виробництво ягід...52	
3.2 Впровадження сучасних інформаційних технологій для покращення обліку в сільському господарстві.....	61

3.3 Пропозиції щодо покращення облікової політики в фермерському господарстві

«*****»

*****».....67

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....74

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....77

ВСТУП

На сучасному рівні розвитку економіки питання організації обліку сільського господарства є особливо актуальним, це стосується формування ринкових відносин, що залежить від різноманітності методів, форм і цілей господарювання, а також потреби в інформації про управлінську діяльність. Провідна роль у вирішенні цього питання відводиться бухгалтерському обліку, який є передусім основною формою залежного і незалежного контролю за виробничими процесами, а також забезпечує ефективність, законність, доцільність і точність відображення явищ.

Тож, тема дослідження на рівні аграрного бізнесу є надзвичайно важливою, оскільки активізація виробництва сільськогосподарських культур та їх витрати залежать від першої ланки, тобто підприємства. Значний вплив має сучасний облік та управління витратами компанії, які дають інформацію про використання ресурсів. Створення собівартості продукції та доходу від продукції. Облік витрат є її зв'язок зі специфікою технології виробництва.

На сьогоднішній день умовами розвитку аграрного сектору економіки України ягідництво є одним із перспективних напрямів. Зростання попиту на екологічно чисту продукцію, розширення внутрішнього та зовнішнього ринків збуту ягідної продукції вимагають від фермерських господарств ефективного управління виробничими процесами. Правильно організований облік дозволяє забезпечити прозорість витрат, оцінити економічну ефективність виробництва та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Фермерське господарство як суб'єкт господарювання, що спеціалізується на вирощуванні ягід, потребує чіткої системи обліку, яка б відповідала сучасним стандартам та враховувала особливості виробничого процесу.

Метою дослідження є розробка та вдосконалення методики організації бухгалтерського обліку витрат на виробництво продукції, а також опис шляхів покращення прийняття вчасних управлінських рішень, що сприятимуть підвищенню ефективності управління виробництвом і фінансовими ресурсами.

Завдання дослідження:

- Розкрити економічну суть витрат на виробництво продукції, дослідити його складові елементи з необхідністю управляти підприємством;

- Визначити особливості обліку виробництва ягідної продукції у фермерських господарствах.
- Провести дослідження та висвітлити методику бухгалтерського обліку у фермерському господарстві;
- Запропонувати напрями вдосконалення обліку виробництва ягідної продукції з урахуванням специфіки діяльності господарства.

Об'єктом дослідження є фермерське господарство «*****» Золочівського району Львівської області.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання, які стосуються обліку виробництва продукції рослинництва сільськогосподарського підприємства та контролю за ним.

Методи дослідження, застосовані в роботі, включають аналіз літературних джерел для визначення теоретичних основ організації обліку в сільському господарстві, порівняльний аналіз облікових систем для оцінки їх ефективності, а також статистичні методи для аналізу витрат підприємства.

Наукова новизна роботи полягає в розробці пропозицій щодо вдосконалення організації обліку витрат продукції у фермерському господарстві, зокрема в розробці нових підходів до реєстрації витрат на виробництво ягід і в запровадженні новітніх інформаційних технологій для автоматизації обліку на підприємстві. Крім того, запропоновано удосконалення форм облікових реєстрів і первинної документації, що відповідає вимогам сучасного обліку та забезпечує зручність у роботі з інформацією.

Практична значущість роботи полягає в апробації результатів дослідження на прикладі фермерського господарства «*****».

Інформаційною основою дипломної роботи були законодавчо-нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, органів державної статистики України, галузеві інструкції й нормативні документи, наукові праці провідних вітчизняних та іноземних авторів, матеріали наукових конференцій і семінарів, а також дані бухгалтерського обліку та звітності фермерського господарства «*****».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ

1.1 Економічна сутність і значення обліку виробництва рослинництва

Облік виробництва в сільському господарстві є одним із ключових елементів управління, спрямованим на забезпечення ефективного використання ресурсів і підвищення продуктивності галузі. Його економічна сутність полягає у зборі, обробці, аналізі та зберіганні інформації про господарські операції, що відбуваються в процесі виробничої діяльності. Облік забезпечує контроль за використанням ресурсів, дозволяючи точно відображати витрати на вирощування сільськогосподарських культур, утримання тварин і виробництво продукції, а також оцінювати ефективність використання земельних, трудових та матеріальних ресурсів. Він сприяє визначенню собівартості виробленої продукції, прибутку, рентабельності й виявленню резервів для зниження витрат.

Здійснення дії підприємства повсякчас пов'язує з деякими витратами матеріалів, праці, інформації, грошей та інших ресурсів, які використовуються для виробництва, зберігання, транспортування, сортування, пакування, пакування та продажу товарів. Сума всіх цих витрат становить поточну собівартість підприємства передбачає певні витрати.

У сучасних умовах економіки важливим питанням є потреба у дослідженні витрат. Прагнення пошуків до шляхів зниження собівартості продукції слід розглядати як чинник для зростання ефективності та рентабельності підприємства, забезпечення його подальшої стійкості в ринковому середовищі та розширення внутрішньої реорганізації виробництва на основі змін ринкової кон'юнктури.

Економічна суть витрат виробництва є як вітчизняна економічна наука, яка базується на зусиллях провідних фахівців України, наприклад - Божков М.В. вважає, що процес виробництва як кібернетична система виробничого споживання і як процес створення нового продукту в натурально – речовій формі і у вартісному виразі.

Бутинець Ф. Ф. говорив, що процес виробництва необхідно вивчати одночасно з двох сторін: як процес створення нових продуктів і як процес споживання. Кожна сторона виробничого процесу є самостійним об'єктом дослідження. Тож, після вивчення законодавчої та нормативної бази бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах, а саме в частині організації обліку витрат виробництва, можна виділити значення "витрат" у П(С)БО та Податковому кодексі. (Табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Зміст та визначення «Витрати»

ВИТРАТИ	
Економічне значення	Витрати – це сукупність усіх спожитих ресурсів на виробництво того чи іншого продукту на виготовлення нового продукту праці.
Положення(стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення <u>зобов'язань</u> , що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
Податковий Кодекс України	Витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім зміни капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником.

Багато економістів аграрної сфери вивчали сутність, ефективність і регулювання витрат і описували їх у своїх публікаціях. Наприклад, такі як:

- Бондаренко Т.Ю. вважав, що «Витрати - це достовірно оцінена величина економічних ресурсів, споживання яких призводить до змін у складі активів та зобов'язань та сприяє досягненню цілей діяльності підприємства у врахуванні

ресурсної природи витрат та наголошенні на ефективності як обов'язкової умови їх здійснення»;

- Шумило Ю.О. вважав що «Витрати, як економічне поняття, характеризує процес використання ресурсів підприємством у виробництві продукції з метою отримання економічної вигоди та зростання вартості капіталу»[32];

- Бутинець Ф.Ф. вважав, що «Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за виключенням зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)»[4];

- Костякова А.А. вважала, що «Витрати – використання тільки тих ресурсів, які при визначенні прибутку суб'єктом господарювання розглядаються відповідно до доходів за звітний період» [17] ;

- Дробязко С.І. вважав, що «Витрати, це сукупність ресурсів усіх видів, виражена в єдиному грошовому вимірнику, згрупована за відповідними ознаками та використана в основних бізнес-процесах для досягнення поставлених задач».

Основною метою обліку витрат на виробництво сільськогосподарської продукції є повне, своєчасне та достовірний опис фактичного розміру та обсягу витрат, а також контроль за використанням усіх виробничих ресурсів а також обсягу виробленої продукції в грошових одиницях. Витрати на виробництво продукції рослинництва у плануванні та обліку поділяються на статті, які господарство створює самостійно і які потім затверджує наказом про облікову політику.

Для формування системи управління підприємством необхідно звернути увагу на поділ витрат, пов'язану з виробничим циклом. У рослинництві відповідно до виробничого циклу витрати рекомендується поділяти на змінні витрати, умовно-змінні витрати та постійні витрати та пов'язувати цей поділ відповідно до виробничого циклу (див. табл. 1.2) [16].

Таблиця 1.2

**Поділ витрат виробництва залежно від обсягу виробництва та
назв статей для організації їх обліку
в рослинництві**

№	Назва статті витрат	Цикли виробництва			
		Осінньо-зимові роботи	Весняно- польові роботи	Весінньо- літні роботи	Вирощування культур, збір врожаю
Змінні та умовно-змінні прямі трудові і матеріальні витрати					
1	Витрати на оплату праці	+	+	+	+
2	Витрати на соціальні заходи	+	-	+	+ Збір врожаю
3	Насіння та посадковий матеріал	+	-	+	-
4	Добрива	+	+	+	+ вирощ.культур
5	Засоби захисту рослин	-	-	+	+ вирощ.культур
6	Паливо та мастильні матеріали	+	+	+	+
Інші умовно-змінні прямі витрати					
7	Робота і послуги	+	-	+	+
8	Витрати на утримання основних засобів	+	+	+	+
Постійні прямі і непрямі витрати					
9	Витрати на ремонт	+	+	+	+
10	Амортизація основних засобів	+	+	+	+
11	Інші витрати	+	+	+	+
12	Непродуктивні витрати	+	+	+	+
13	Загальновиробничі витрати	+	+	+	+

Витрати, що поділяються в залежності від напрямку управління обліку представлена у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Класифікація витрат

Класифікація витрат	Напрямок	Оцінка запасів та визначення фінансового результату	Прямі та непрямі
			Вичерпні та невичерпні
			Витрати на продукцію та витрати періоду
			Основні та накладні
		Прийняття рішень	Постійні та змінні
			Релевантні та нерелевантні
			Маржинальні та диференціальні
			Дійсні та можливі
		Контроль виконання	Витрати, що контролюються та витрати, що не контролюються

Методи бухгалтерського обліку витрат та калькулювання собівартості продукції залежно від оперативності обліку й контролю витрат поділяють на:

- облік фактичних затрат;
- облік стандартних (нормативних) витрат

Усі витрати, що визначають собівартість товарів (робіт, послуг), відрізняються не тільки за своїм складом, а й за значенням у виробництві продукту (робіт, послуг). Наприклад, витрати на сировину та заробітну плату працівників, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції. Непрямі витрати пов'язані тільки з обслуговуванням і управлінням виробництвом.

Крім того, частина витрат включається в собівартість конкретної категорії готової продукції, а інша частина (пов'язана з виробництвом кількох видів продукції) непрямі, які поділяються.

Ці та інші особливості зумовлюють необхідність класифікації витрат на виробництво за певними ознаками з метою правильної організації обліку виробництва та визначення собівартості продукції (робіт чи послуг).

Для ефективності організації бухгалтерського обліку та точного визначення собівартості виготовленої продукції (продукції або послуг) доцільно використовувати класифікацію витрат за певними ознаками (див. рис 1.1) [3].

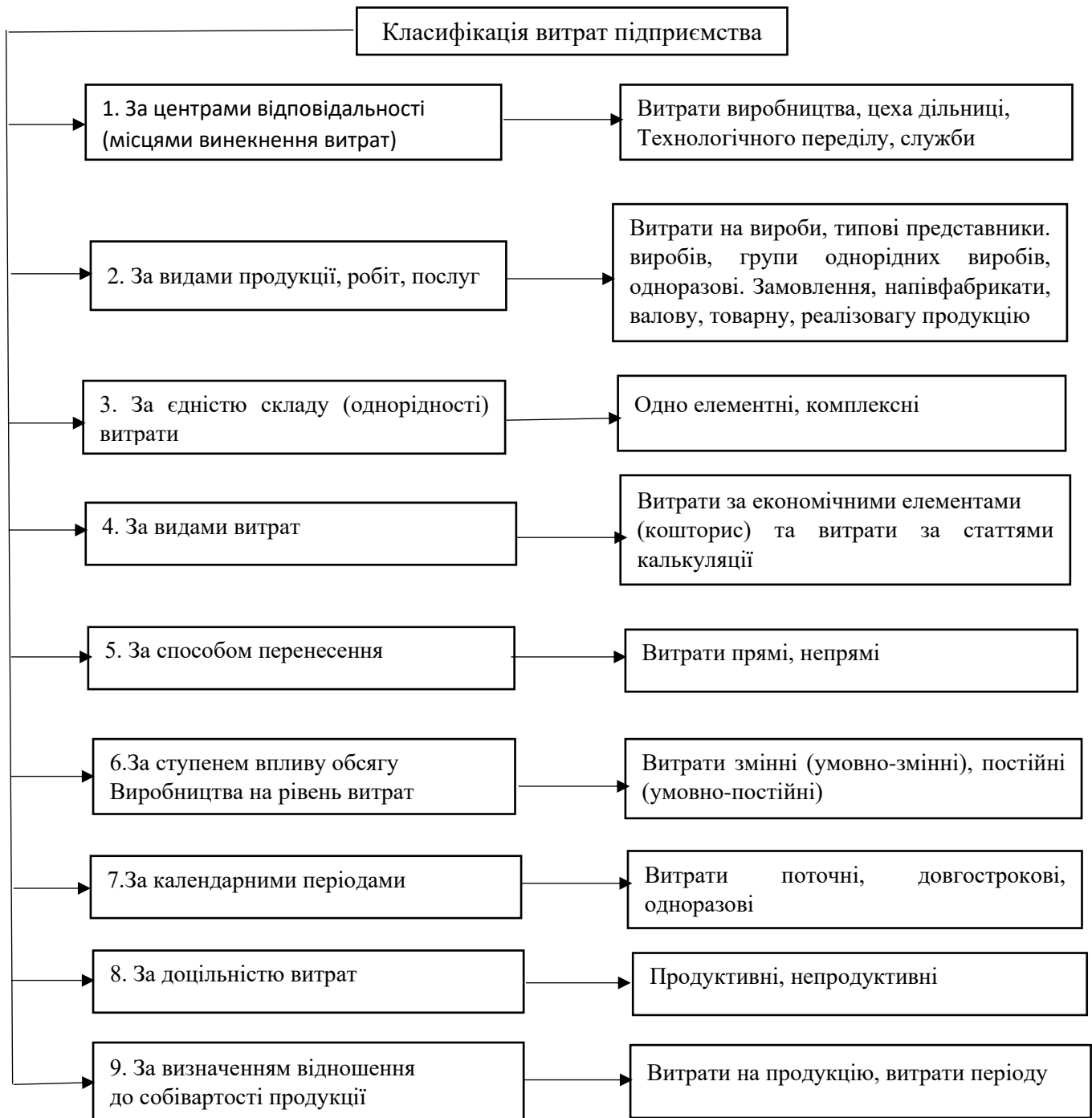

Рис 1.1 Класифікація витрат на виробництво

Відповідно до наведеної класифікації витрат видно, що визначення виробничої собівартості залежить від магазину, відділу, служби та інших підрозділів господарської структури, а саме центрів відповідальності, які віднесені до самостійних об'єктів обліку. Здійснюють облік за центром відповідальності та «зв'язують» облік витрат із «сімейною» організаційною структурою.

Поділ витрат в розрізі видів виробництв дозволяє визначити собівартість послуг допоміжних виробництв та включити їх у собівартість тих видів продукції (робіт чи послуг) що виготовляються основним виробництвом.

Витрати поділяються за видами виробництва, що дозволяє розрахувати собівартість послуг, пов'язаних із допоміжним виробництвом, і включити ці витрати до собівартості основного виробництва продукції.

Об'єктами аналітичного обліку є місця їх виникнення (цехи та дільниці), а також витрати на виробництво та статті калькуляції. Насправді структурні підрозділи відіграють підпорядковану роль, оскільки аналітичний облік витрат за місцями їх виникнення базується на ієрархічному принципі.

Класифікація продукції, робіт і послуг ґрунтується на концепції, згідно з якою всі витрати відносяться до окремого виду продукції собівартості. За його допомогою уникають великих витрат, визначають рентабельність конкретних видів виробництва товарів (продукції чи послуг).

Витрати, що враховуються в процесі виробництва (техніко-економічні цілі), поділяються на основні і непрямі.

Основними витрати пов'язані з технологіями, задіяними у виробничих процесах. Непрямі витрати викликані управлінням і наглядом за процесом виробництва.

Наприклад, на заробітну плату працівників на виробництві, безпосередньо впливають технологічні процеси виробництва продукції. Однак заробітна плата допоміжних робітників і керівництва цеху залежить від обслуговування виробництва та його управління. Отже, залежно від способу розрахунку витрат, пов'язаних з продукцією (продукцією або послугами), витрати поділяються на прямі та непрямі.

Вихідний документ описує прямі витрати як ті, що пов'язані зі виробництвом продуктів або виконанням завдань, які безпосередньо пов'язані з їх витратами і не потребують розподілу. У більшості галузей промисловості ці витрати є витратами на сировину, основні матеріали, покупну продукцію або готову продукцію, основну заробітну плату робітників, залучених у виробництво.

Непрямі витрати - це витрати, пов'язані зі створенням кількох видів продукції (робіт або послуг). Ці витрати можна точно віднести за допомогою спеціальних методів. Ці накладні витрати, які виникають під час процесу. Ці витрати спочатку нараховуються на рахунку «91 Загальновиробничі витрати», а потім використовуються спеціальні калькуляції для обліку собівартості окремих видів продукції. При виборі способу розподілу важливо враховувати специфіку організації виробництва і технологію, яка встановлена самим господарством відповідно до наказу з обліковою політикою.

Очевидно, що різниця між прямими та непрямими витратами пропорційна. Витрата одного виду в одному господарстві є прямою, а в іншому - непрямю. Певною мірою на такий розподіл впливає специфіка технологічного процесу та організація виробництва.

Вплив виробництва на ці витрати полягає в їх поділі на змінні витрати та постійні витрати. Постійні витрати протилежні змінним. Репрезентативною ціною собівартості є витрати на обслуговування магазину, витрати на опалення або освітлення, а також амортизація та інші знижки.

За однорідністю складу витрати поділяються на одно елементні та комплексні.

Одно елементні витрати є еквівалентними за економічним значенням, тобто складаються з однієї складової витрат. До них належать, наприклад, витрати на сировину і матеріали, оплату праці, паливо, енергію тощо.

Комплексні витрати складаються з компонентів, які мають різні економічні властивості. Прикладом витрат, пов'язаних з цим процесом, є загальновиробничі витрати, які включають заробітну плату персоналу цеху, витрати на матеріали, що використовуються для господарських потреб цеху, амортизацію будівлі цеху тощо.

Ефективні та неефективні витрати спрямовані на їх потенційний успіх. Включаючи витрати на продукцію до собівартості продукції (робіт, послуг), можна відмежувати собівартість виробництва від собівартості періоду.

Собівартість продукції – це витрати, пов’язані з виробництвом продукції та складають собівартість виготовленої продукції (робіт, послуг) згідно з положеннями (стандартом) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

Залежно від частоти виникнення та вартості продукції (робіт, послуг) витрати поділяються на поточні витрати, витрати майбутніх періодів та майбутні витрати.

Поточна собівартість — це витрати виробничого процесу, які вираховуються з поточної собівартості продукції. У звітному періоді собівартість слід відносити на вироблену протягом звітного періоду продукцію (роботи, послуги).

Витрати майбутнього періоду - це витрати поточного періоду, які включаються до складу витрат продукції (робіт, послуг), яка буде вироблена в наступному звітному періоді. Наприклад, вартість майбутнього періоду включає передплачену орендну плату та плату за підписку на періодичні видання тощо.

Таке віднесення витрат ведеться для найбільш повного і рівномірного відображення всіх витрат у собівартості.

Під час контролю витрат, вони поділяються на контрольовані та неконтрольовані. Вони розділені на ці категорії. Контрольовані витрати оплачуються працівниками господарства. Ті, які не регулюються, вважаються нерегульованими.

За економічним змістом ці витрати поділяються за економічними факторами (витрати та сума, витрачена на виробництво) та статтями калькуляції (понесені витрати).

Склад по елементних витрат відображає суму одного або обох видів загальних витрат (матеріальних або валютних), що виробляються підприємством і не розподіляються протягом певного періоду. Їх використовують для конкретних видів продукції та інших загальних виробничих потреб, вартість яких була сплачена ними самими або їх творцями.

Витрати зазвичай поділені на категорії, мета розподілу витрат виявляється в процесі розрахунку собівартості. Економічні фактори повинні бути основними видами витрат, які не розбиті на складові на рівні компанії.

У пункті 21 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» виділено 5 економічних складових. Це: матеріальні витрати, витрати на оплату праці; витрати на соціальні заходи; амортизація; та - інші операційні витрати.

Рослинництво є основною галуззю сільськогосподарського виробництва. Вона забезпечує потреби населення в продуктах харчування, є основою для розвитку тваринництва, забезпечує сировиною промисловість.

Специфіка продукції рослинництва також впливає на ведення бухгалтерського обліку. Вона характеризується сезонністю виробництва, циклами виконання технологічних процесів і отримання готової продукції. Витрати продукції рослинництва є довгостроковими і дуже нерівномірними, а процес залежить від природних умов і фактично не може бути прискорений інтенсифікацією. Тому організація бухгалтерського обліку відіграє дуже важливу роль на підприємствах. При цьому важливо також правильно вести облік собівартості окремих видів продукції, облік оприбуткування та калькулювання собівартості готової продукції.

В умовах світової тенденції зростання та дефіциту сільськогосподарської продукції першочерговим завданням є підвищення врожайності та якості сільськогосподарських культур. Промисловість є важливою галуззю економіки країни та джерелом прибутку для сільськогосподарських підприємств. Таким чином, бухгалтерський облік є єдиним джерелом інформації, необхідної для отримання даних для визначення обліку витрат на вирощування продукції рослинництва, використання різних виробничих ресурсів і кількості виробленої продукції (робіт або послуг), фізичні та грошові вимірники, а також загальне управління та контроль її економічних показників. Рослинництво, як галузь народного господарства, характеризується багатьма ознаками, на які впливають, з одного боку, природні фактори, з іншого — соціальні, що необхідно враховувати при організації бухгалтерського обліку. Основною метою калькулювання продукції є контроль виробничої діяльності та управління витратами на її здійснення.

Організація обліку витрат на сільськогосподарському підприємстві повинна бути організована за принципами, які зображені на рисунку 1.2.

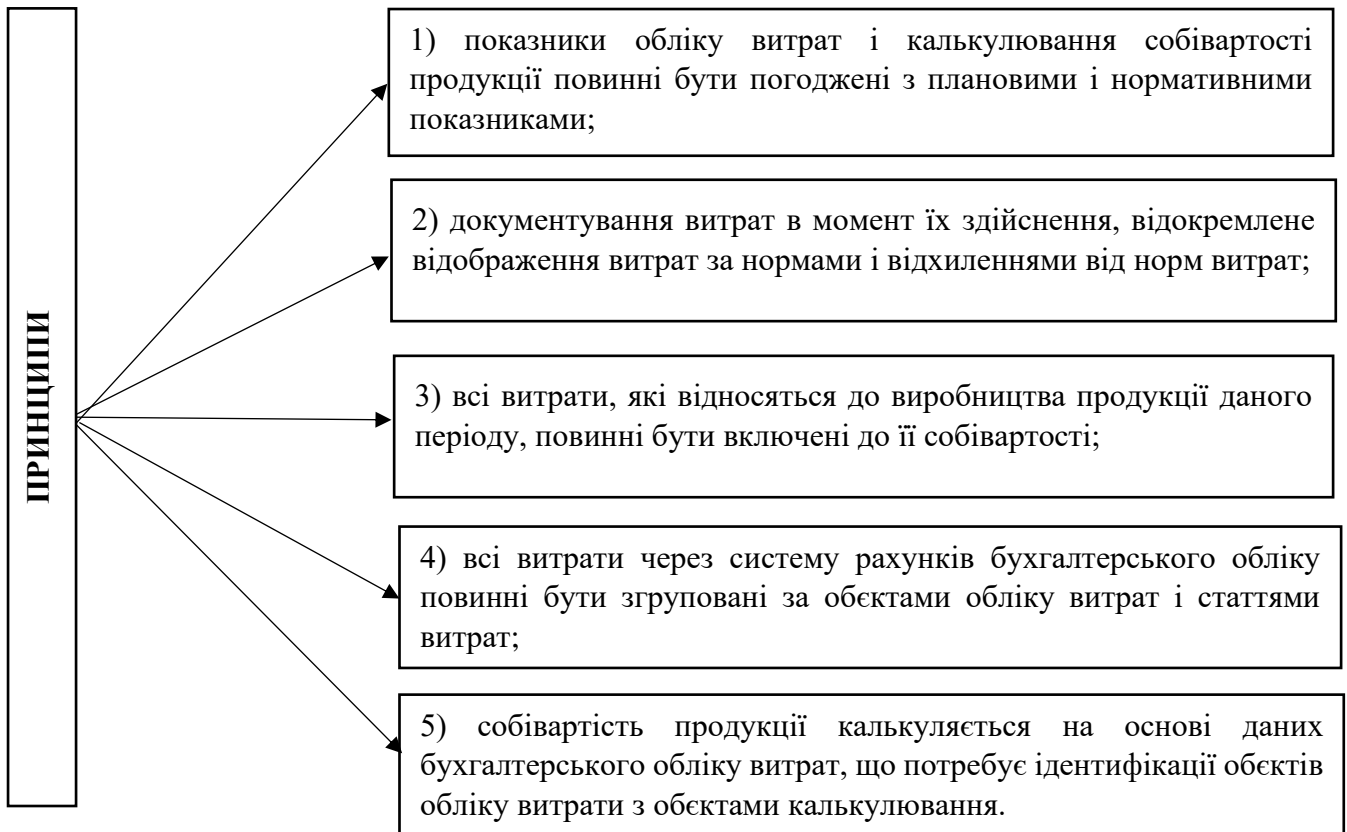

Рис.1.2 Принципи організації обліку витрат

Основними завданнями обліку витрат на виробництво продукції рослинництва є:

- 1) інформаційне забезпечення адміністрації підприємства для прийняття управлінських рішень;
- 2) спостереження і контроль за фактичним рівнем витрат порівняно з їх нормативами і плановими розмірами з метою виявлення відхилень та формування економічної стратегії на майбутнє;
- 3) достовірний облік виходу продукції за її видами з урахуванням якості;
- 4) обчислення собівартості виготовленої продукції для оцінки готової продукції і розрахунку фінансових результатів;

- 5) виявлення й оцінка економічних результатів виробничої діяльності структурних підрозділів;
- 6) систематизація інформації управлінського обліку виробничої діяльності для прийняття рішень, які мають довгостроковий характер (окупність виробничих програм, рентабельність продукції, ефективність капітальних вкладень тощо).

1.2 Особливості обліку виробництва ягідної продукції в аграрних підприємствах

Облік виробництва ягідної продукції в аграрних підприємствах має свої специфічні особливості, зумовлені як природними характеристиками ягід, так і специфікою їхнього виробничого процесу, зберігання та реалізації. Ягідні культури зазвичай мають виражену сезонність, тому облік виробництва ягід потребує детального планування та обліку протягом року, зокрема для кожної окремої культури та виду ягоди, таких як полуниця, чорниця, малина чи ожина. Оскільки ягоди дають врожай лише на певний період (наприклад, кілька тижнів), важливо точно фіксувати кількість зібраної продукції, розподіляючи її за періодами збору врожаю.

Врожайність ягід може варіюватися залежно від таких факторів, як кліматичні умови, застосування агротехнічних заходів і видів добрив, тому облік урожайності є необхідним для оцінки результатів виробництва і коригування технології вирощування.

Витрати на вирощування ягід включають не лише стандартні витрати на добрива, пестициди та інші засоби захисту рослин, але й специфічні витрати, такі як облаштування опорних конструкцій для культур, що потребують підтримки (наприклад, малина), а також витрати на збирання врожаю, яке часто здійснюється вручну, що збільшує трудові витрати.

Ягідні культури є дуже вразливими до пошкоджень, і їхній товарний вигляд швидко втрачається, тому особливу увагу вимагає облік на етапах збору і транспортування, щоб мінімізувати втрати та запобігти псуванню продукції. Витрати на пакування, транспортування та зберігання також мають бути включені до обліку

для розрахунку собівартості. Реалізація ягідної продукції, особливо свіжої, має обмежений термін зберігання, тому важливо вести облік продажу продукції на різних етапах її реалізації, зокрема через місцеві ринки, торгові мережі чи переробку (заморожування, виробництво соку та інші).

Якщо ягідна продукція піддається переробці, то необхідно вести облік витрат на переробку, зокрема на сировину, енергетичні витрати, пакування та транспортування готової продукції. Сучасні технології обліку можуть значно полегшити процес збору даних, аналізу витрат і результатів, а також прогнозування на основі історичних даних, що дозволяє підприємствам краще планувати виробництво.

Врахування всіх витрат на вирощування, обробку, зберігання та транспортування дає змогу точно розрахувати собівартість одиниці продукції та оцінити прибутковість. Важливим аспектом є і підтримка екологічних стандартів, зокрема для органічних ягід, що потребують особливих умов вирощування без застосування хімічних добрив і пестицидів.

Облік таких ягід вимагає ретельного відстеження всіх процесів вирощування, обробки та зберігання для забезпечення відповідності екологічним вимогам і сертифікації продукції. Ягідні культури мають різні етапи життєвого циклу, і кожен з них потребує окремого обліку для правильного планування агротехнічних заходів, оцінки ефективності та рентабельності. Точний облік на кожному етапі дозволяє фермеру здійснювати оперативні корективи і підтримувати високий рівень продуктивності. Облік виробництва ягідної продукції в аграрних підприємствах є важливим інструментом для зниження витрат, підвищення ефективності та рентабельності виробництва, забезпечення якості продукції і відповідності вимогам ринку.

Природно-кліматичні умови України є сприятливими для розвитку ягідництва як важливої галуззі сільськогосподарського виробництва та перспективного напрямку агробізнесу. Ягоди мають високу харчову цінність та багатий вітамінний склад, відрізняються добрим смаком та високою продуктивністю і здатні забезпечувати споживачів свіжою продукцією з ранньої весни і до осені за рахунок

вирощування ремонтантних сортів. Ягідні культури скороплідні і при якісному догляді можуть давати високі врожаї. В структурі площ насаджень ягідних культур України переважають суниця та полуниця, малина й ожина, смородина. Останніми роками зі збільшенням попиту та розширенням ринків збуту продукції все більшої популярності набувають ягоди, що стимулює виробників удосконалювати технології та збільшувати обсяги виробництва продукції ягідних культур.

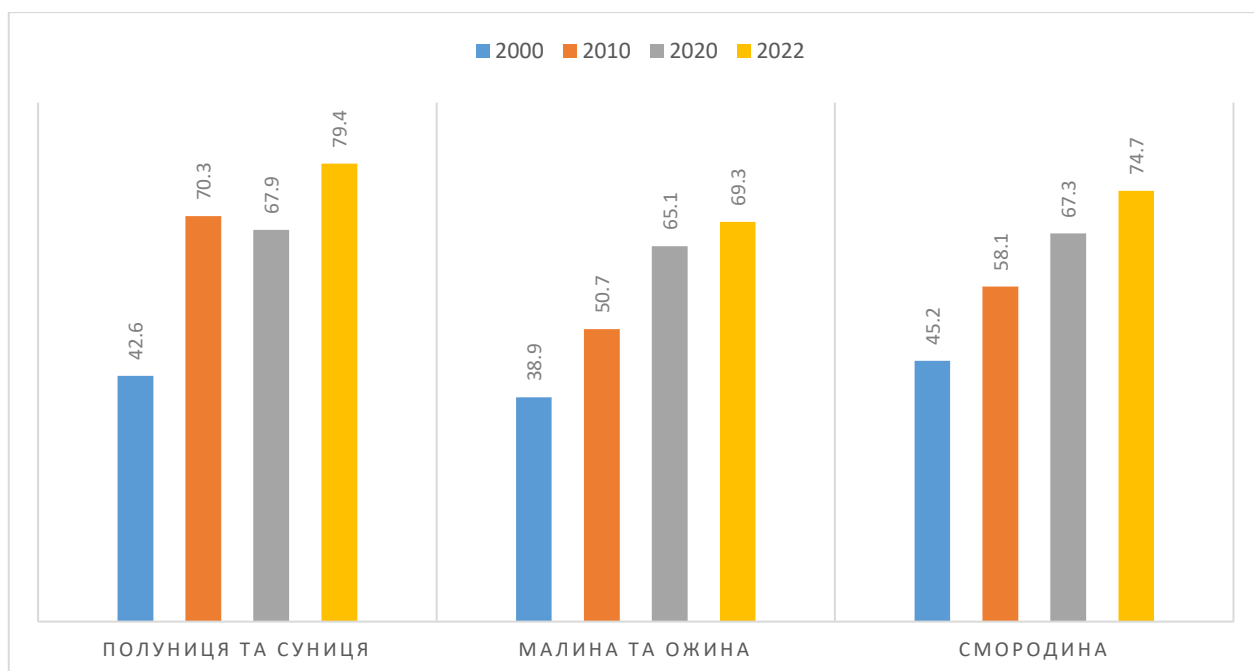

Рис. 1.3 Динаміка урожайності ягідних культур в Україні, ц з 1 га [10]

Облік виробництва ягідної продукції також відіграє ключову роль у процесі управління ризиками, що є важливим аспектом у сільському господарстві, особливо при виробництві ягід. Ягідні культури можуть бути сильно вразливими до змін кліматичних умов, шкідників та хвороб, тому облік даних про погодні умови, стан рослин та обсяги врожаю допомагає оперативно реагувати на можливі ризики та втрати. Це дає можливість приймати більш обґрунтовані рішення, що стосуються застосування засобів захисту рослин, коригування графіка збору врожаю або використання додаткових технологій, таких як зрошення чи обігрів.

Протягом двох десятиліть спостерігається динамічний та інтенсивний розвиток ягідництва, що дозволило значно наростити площі насаджень, урожайність та збільшити обсяги виробництва ягідних культур.

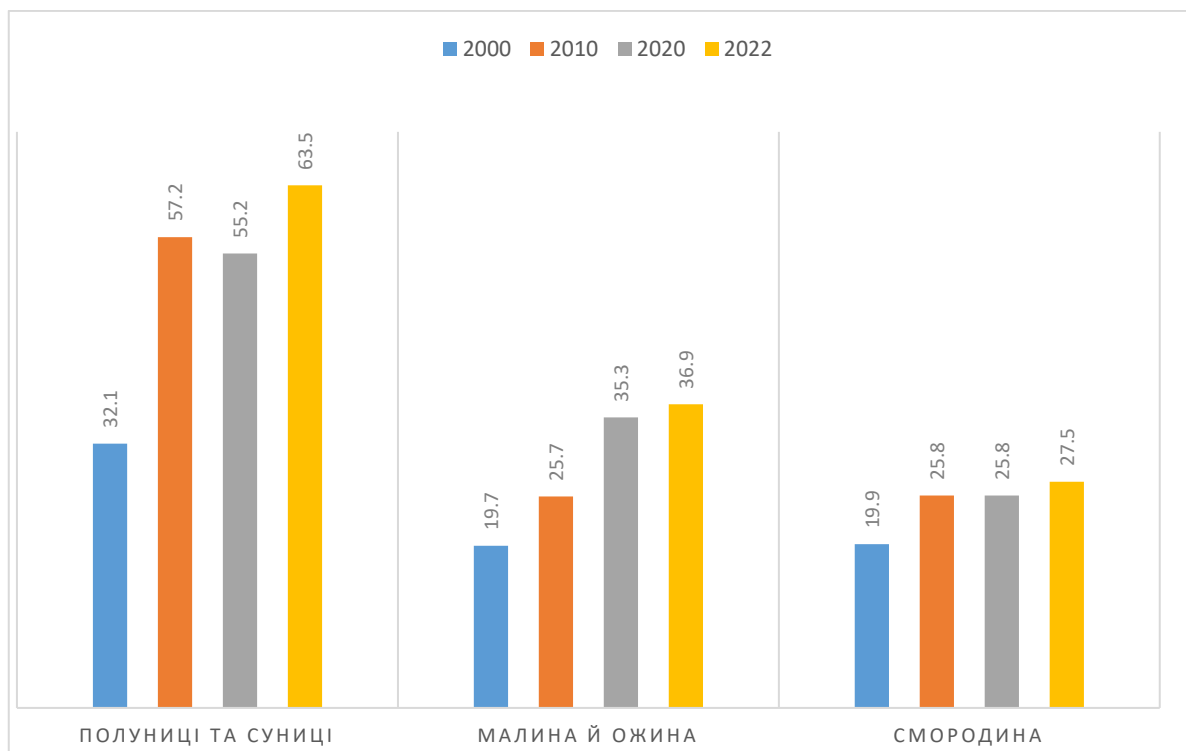

Рис. 1.4 Динаміка виробництва ягідних культур в Україні, тис т [10]

Крім того, важливим є облік втрат при зберіганні ягід, оскільки вони мають короткий термін придатності і схильні до швидкого псування. Завдяки точному обліку можна знизити рівень втрат, оптимізувати умови зберігання і транспортування, а також запобігти їх надмірним витратам [3]. Врахуванням таких факторів є важливим для отримання максимального прибутку від кожної одиниці продукції.

Облік також дозволяє оцінити ефективність різних варіантів маркетингових стратегій. Наприклад, точний моніторинг попиту на ягідну продукцію в різних сезонах року, на ринках різних регіонів чи за допомогою різних каналів збуту дає можливість аграрним підприємствам адаптувати свою стратегію продажу, мінімізуючи надлишки або нестачу продукції.

Завдяки інформатизації і розвитку автоматизованих систем обліку, аграрії можуть значно полегшити та прискорити процеси моніторингу та аналізу. Використання спеціалізованих програм для обліку та управління даними дозволяє швидко отримувати аналітичні звіти, прогнозувати можливі проблеми та приймати своєчасні рішення.

Нарешті, впровадження обліку в сільському господарстві, зокрема в ягідному виробництві, дозволяє підприємствам підвищити свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Детальний і прозорий облік є одним з основних факторів для отримання сертифікацій, таких як органічний стандарт, що дозволяє аграріям продавати свою продукцію на екологічно свідомих ринках, де попит на органічні продукти зростає.

Таким чином, облік у виробництві ягідної продукції не тільки допомагає забезпечити економічну ефективність і рентабельність підприємства, а й сприяє збереженню екології, зниженню ризиків і покращенню якості продукції, що в результаті веде до сталого розвитку аграрної галузі.

Окрім того, важливим аспектом обліку ягідної продукції є врахування впливу різних агротехнічних заходів на якість і кількість врожаю. Наприклад, облік використання новітніх методів вирощування, таких як крапельне зрошення, мульчування чи застосування біопрепаратів, дозволяє визначити їх ефективність і доцільність у конкретних умовах господарства. Це також сприяє зниженню витрат на воду та енергію, що є важливим для збереження ресурсів і зменшення екологічного сліду аграрного виробництва.

Ще одним важливим елементом є облік застосування технологій точного землеробства, які дозволяють підвищити ефективність вирощування ягід. За допомогою сучасних сенсорів, супутникових знімків та програмного забезпечення можна здійснювати моніторинг стану рослин в реальному часі, що дає змогу оперативно коригувати агротехнічні заходи (наприклад, точне внесення добрив або засобів захисту). Це дозволяє зменшити витрати і покращити результати виробництва, а також знизити вплив на навколишнє середовище.

Врахування в обліку факторів, пов'язаних з постійним вдосконаленням технологій зберігання і переробки ягід, також має велике значення. Для забезпечення тривалого зберігання ягід або їх переробки на продукти з тривалим терміном придатності (соки, варення, заморожена продукція тощо) важливо вести облік і оптимізувати процеси зберігання, температурні режими та час обробки. Це дозволяє не лише зберегти якість продукції, а й знизити витрати на енергоресурси.

Завдяки точному обліку можна також планувати потреби в робочій силі, особливо враховуючи, що збір ягід часто здійснюється вручну, що потребує значних людських ресурсів. Облік кількості працівників, часу, витраченого на збори, та відповідних затрат дає змогу оптимізувати робочі процеси, а також розрахувати заробітну плату працівників на основі фактично виконаних обсягів роботи.

Ще однією важливою складовою є облік фінансових показників, які включають в себе не тільки витрати на виробництво та реалізацію, а й моніторинг доходів від продажу ягідної продукції на різних етапах ринку. Застосування різних методів фінансового аналізу, таких як розрахунок рентабельності, річних доходів та витрат, дозволяє фермерам більш чітко оцінити економічну ефективність своєї діяльності.

У підсумку, облік ягідної продукції в аграрних підприємствах є комплексним процесом, який потребує інтегрованого підходу до управління всіма етапами виробництва. Точний і своєчасний облік дозволяє оптимізувати виробничі процеси, зменшити витрати, покращити якість продукції і зберегти конкурентоспроможність на ринку. Це також сприяє стійкому розвитку підприємств, збереженню природних ресурсів і покращенню фінансових показників, що важливо для забезпечення довгострокової прибутковості та сталого розвитку в аграрному секторі.

Додатково важливим аспектом обліку ягідної продукції є врахування взаємозв'язку між сільськогосподарським виробництвом і розвитком навколишнього середовища. Враховуючи, що виробництво ягід може впливати на ґрунти, водні ресурси та екосистеми, особливо в умовах інтенсивного землеробства, облік екологічного впливу стає важливим фактором для забезпечення сталого розвитку підприємств [5]. Ведення обліку використання природних ресурсів, таких як вода та

енергія, дозволяє аграріям знижувати їхнє споживання, застосовувати ефективні технології для збереження ґрунтів та водних ресурсів, а також дотримуватися екологічних стандартів, що стають важливими не тільки з точки зору збереження навколишнього середовища, а й для виходу на міжнародні ринки.

Ще одним важливим напрямом є оптимізація використання агрохімії. Облік витрат на засоби захисту рослин, добрива, пестициди та інші хімічні засоби дає змогу фермеру не тільки контролювати витрати, але й запобігати їх надмірному використанню, що може призвести до забруднення навколишнього середовища та зниження якості продукції. Врахування доз і часу застосування агрохімії також дозволяє збільшити ефективність її використання та знизити ризик виникнення резистентності у шкідників чи хвороб.

Крім того, на сьогодні значну роль відіграє також облік результатів наукових досліджень та інновацій, які застосовуються в ягідному виробництві. Використання новітніх сортів ягід, стійких до хвороб, або адаптованих до конкретних умов клімату, може значно підвищити врожайність і якість продукції. Облік таких інновацій дозволяє аграріям швидше адаптуватися до змін на ринку та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Зважаючи на постійно змінювану ситуацію на ринку сільськогосподарської продукції, важливо також регулярно переглядати стратегію виробництва та збуту ягід. Це включає в себе облік ринкових тенденцій, цінових коливань, попиту на різні види продукції, а також адаптацію до змін у нормативно-правовій сфері. Врахування таких факторів дає можливість аграріям не тільки зберігати стабільність у виробництві, а й своєчасно реагувати на зовнішні виклики.

Використання сучасних методів обліку, таких як мобільні додатки та системи для збору даних в реальному часі, дозволяє здійснювати моніторинг виробничих процесів на всіх етапах, починаючи від посадки і закінчуючи реалізацією продукції. Це дає можливість швидше реагувати на проблеми, зменшити витрати на управління та оптимізувати логістичні процеси.

Насамкінець, важливим елементом є облік взаємодії з місцевими громадами та соціальним аспектом виробництва. Сучасні аграрії дедалі більше приділяють увагу

соціальним ініціативам, таким як створення робочих місць для місцевих жителів, розвиток інфраструктури в сільській місцевості та підтримка соціальних проєктів. Ведення такого обліку може допомогти створити позитивний імідж підприємства та залучити інвестиції, зокрема з боку міжнародних організацій, які підтримують соціально відповідальне виробництво.

Отже, облік виробництва ягідної продукції є комплексним і багатограним процесом, який не тільки дозволяє аграріям підвищити ефективність виробництва та знизити витрати, але й сприяє збереженню навколишнього середовища, розвитку соціальної відповідальності підприємств і підвищенню їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Ще одним важливим аспектом обліку виробництва ягід є інтеграція технологій автоматизації та цифровізації, що дозволяє покращити точність збору даних, зменшити людський фактор та підвищити оперативність прийняття управлінських рішень. Наприклад, використання безпілотних літальних апаратів (дронів) для моніторингу стану посівів і контролю за здоров'ям рослин дозволяє здійснювати точний облік рівня вологості, температури, стану ґрунтів та наявності шкідників. Завдяки таким технологіям аграрії можуть оперативно реагувати на зміни умов навколишнього середовища та забезпечувати оптимальні умови для розвитку рослин, що підвищує ефективність та знижує витрати.

Також важливим є облік і застосування системи точного землеробства для управління обсягами внесення добрив та пестицидів, що значно знижує витрати і мінімізує вплив на довкілля. Завдяки інтелектуальним системам управління можна здійснювати контроль за використанням цих ресурсів з максимальною точністю, що дозволяє скоротити їх надмірне використання та покращити екологічні показники виробництва.

Однією з важливих тенденцій у виробництві ягід є також перехід на органічне землеробство, яке потребує специфічного обліку. Врахування кожного етапу процесу, починаючи від вирощування без використання хімічних добрив і пестицидів, до сертифікації і реалізації органічної продукції, вимагає чіткого контролю за дотриманням стандартів і правил. Облік відповідності органічним стандартам

дозволяє виробникам підтримувати високий рівень якості продукції, що відповідає вимогам ринку органічних продуктів, а також забезпечити відповідальність перед кінцевими споживачами.

Іншою важливою складовою є облік у рамках сталого розвитку. Аграрії все частіше орієнтуються на принципи сталого розвитку, що включає економічні, соціальні та екологічні аспекти. Ведення обліку в контексті сталого розвитку дозволяє не лише покращити фінансові показники, але й мінімізувати негативний вплив на довкілля, зберігати біорізноманіття, а також підтримувати соціальну відповідальність підприємства. Це важливо як для внутрішнього розвитку господарства, так і для покращення іміджу підприємства на ринку.

Ще одним аспектом, який варто зазначити, є облік результатів маркетингових досліджень та адаптація до змін у споживчих вподобаннях. Врахування різноманітних трендів на ринку, таких як збільшення попиту на ягоди, вирощені за екологічними стандартами, чи нові форми упаковки, дозволяє аграріям приймати обґрунтовані рішення щодо виробництва і збуту продукції. Облік змін попиту на різні види ягід допомагає коригувати виробничі потужності та сприяти підвищенню рентабельності.

Важливим є також облік логістики і транспортування продукції, зокрема врахування витрат на зберігання ягід під час транспортування та логістичні витрати. Ягідна продукція є делікатною і вимагає особливих умов зберігання при транспортуванні, тому правильне планування і облік витрат на пакування та доставку можуть значно знизити витрати на логістичні послуги і зберігати високу якість продукції.

Загалом, удосконалення обліку виробництва ягідної продукції вимагає не лише технологічних змін, а й соціально-економічної орієнтації на сталі принципи розвитку, інноваційні підходи в управлінні аграрними процесами та інтеграцію сучасних інформаційних технологій. Це дозволяє аграріям зберігати конкурентоспроможність, підвищувати ефективність і зменшувати витрати, а також активно адаптуватися до постійно змінюваних умов ринку та кліматичних факторів.

1.3 Методика дослідження

Вирішення конкретних поставлених завдань вимагає постійного дослідження та використання вже відомої інформації з підручників, статей та інших наукових джерел. Ефективність діяльності можна гарантувати, якщо керівництво зможе швидко і легко отримувати інформацію про виробництво і реалізацію продукції, надання додаткових послуг та інші витрати.

Сьогодні наукові дослідження та методи часто використовуються для створення планів соціального та економічного розвитку. Наукове знання помітно відрізняється від загальноприйнятого. Створення точної термінології має вирішальне значення для розвитку науки.

Метою пізнання є отримання точних, відповідних знань, які описують дійсність. Цей тип знання реалізований науковими законами, теоретичними положеннями та теоретичними результатами, які практично перевіряється та є об'єктивним.

Діалектика пізнавального процесу — це конфлікт між кінцевою природою наших знань і складністю об'єктивної реальності. Конфлікт між суб'єктивним характером знання людей і об'єктивним змістом знання викликає необхідність ідеологічної боротьби за встановлення істини шляхом логічних доказів і практичної перевірки. Будь-яке наукове дослідження має своєю метою дослідження, виявлення, постановку і вирішення комплексу пов'язаних теоретичних або практичних питань.

Види дослідження можуть бути:

- 1) Експериментальними;
- 2) Теоретичними;
- 3) Теоретично-експериментальними.

Наше дослідження слід віднести до теорії

Наукове дослідження – це діяльність, спрямована на усебічне вивчення об'єкту, процесу або явища, його структури і зв'язків, а також отримання і впровадження в практику корисних для людини результатів.

Більшість досліджень завершується протягом декількох етапів (табл. 1.4)

Таблиця 1.4

Етапи наукового дослідження

I етап	Етап пошуку, під час якої використовуються нові методи і явища
II етап	Етап спостереження, під час якого оцінюється знайдене на першому етапі
III етап	Етап пояснення, під час якого все відкрите, перевірене і загально визнане формою знання
IV етап	Етап впровадження, під час якого досягнуті результати впроваджуються у виробництво

В даному досліджуваному господарстві використовувались такі складові методики досліджування як:

- Спостереження - — це систематичний і науково структурований підхід до збору даних про будь-яке соціально-економічне явище чи процес шляхом фіксації фактів або опитування.

- Вимірювання — це процес фіксації конкретних фактів і явищ, визначення та властивості. У теорії вимірювання характеристики називають властивостями.

Ознаки бувають як кількісні, так і якісні.

- Порівняння є одним з найпоширеніших методів пізнання, цей метод використовується для оцінки подібності або несхожості різних об'єктів дослідження за певними ознаками.

У бухгалтерському обліку розроблено методичні прийоми загальнонаукового та конкретного досвіду, які наведено на рисунку 1.5

Документи - це документи, які фіксують усі господарські операції у стандартній, єдиній чи індивідуальній формі або на технічному носії, тобто користування перевагами автоматизації персоніфікованого обліку.

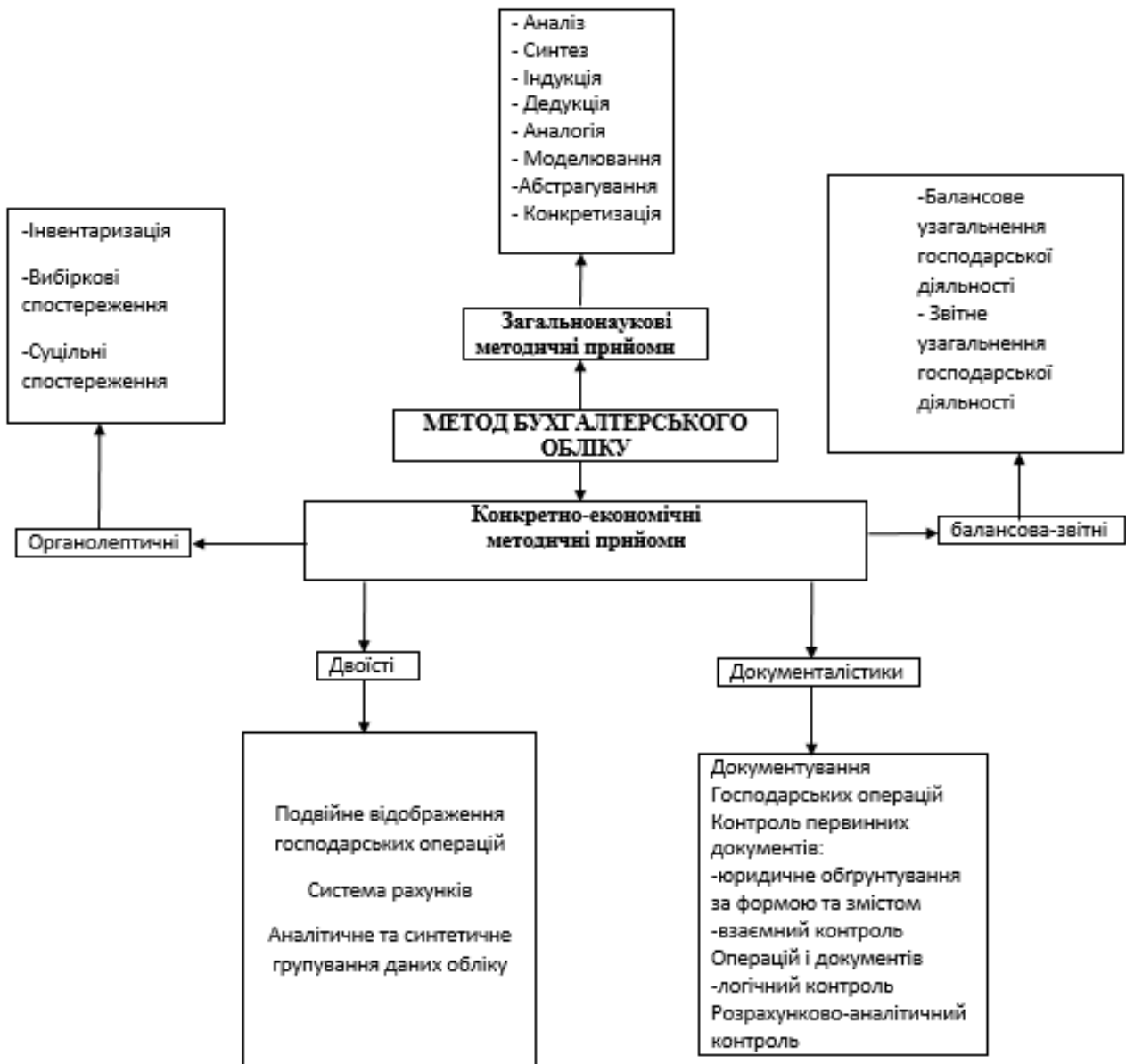

Рис. 1.5 Класифікація методів бухгалтерського обліку

Інвентаризація - перевірка фактичної наявності різних видів товарів, готівки, облигацій та дебіторської заборгованості, це дозволить вам зв'язати облікові дані з фактичною наявністю.

Подвійний запис - кожна господарська операція документується на двох рахунках, дебет одного та кредит іншого.

Огляд - для узагальнення та трансформації всіх об'єктів обліку в єдиний вимір витрат, який буде відображено у вигляді фінансової звітності по всьому господарству.

Рохраунок собівартості - базується на прямому розрахунку собівартості одиниці готової продукції, витраченої або наданої послуги.

Баланс - звіт про фінансово-грошовий стан підприємства, який включає наявність його активів, зобов'язань та власного капіталу на відповідну дату у валюті.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «*****»

2.1 Організаційно-економічна характеристика фермерського господарства «*****»

Фермерське господарство «*****» розташоване у селу Суховолі Золочівського району Львівської області. Його було засновано 17 березня 2011 року. Засновником господарства є Тучак Людмила Іванівна. Господарство діє у відповідності до Закону України «Про фермерське господарство», Земельного кодексу України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та іншого чинного в Україні законодавства.

Метою діяльності Господарства є отримання прибутку шляхом виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки, реалізації та здійснення інших видів діяльності.

Головним засобом виробництва у сільському господарстві – земля. Земля – це головна умова існування людського суспільства є незамінним засобом виробництва, яка є просторово обмежена і не може бути збільшена. Раціональне використання та підвищення її родючості є необхідною умовою зростання виробництва у сільськогосподарських підприємствах, зміцнення їх економіки. В зв'язку з переходом на ринкові умови господарювання як ніколи раніше гостро стоїть питання раціонального використання сільськогосподарських угідь.

В таблиці 2.1. наведено стан землекористування в господарстві, вказано структуру та розміри земельних угідь. В основному вони використовуються для вирощування зернових культур.

Провівши аналіз зазначеного в таблиці 2.1, можна сказати, що розмір фермерського господарства за останні три роки збільшувався. Тобто, загальна площа ФГ «*****» у 2023 році становить 903,74 га, збільшилась на 14,1%

порівняно з 2021 роком. З них площа ріллі збільшилась на 16,1% , площа пасовища на 13,7% та сіножаті на 3,3%.

Таблиця 2.1

Структура і розміри земельних угідь у ФГ «*** *****»
2021-2023 рр.**

Види земельних угідь	2021 р.		2022 р.		2023 р.		2021 р. до 2023 р.,%
	га	%	га	%	га	%	
Всього с.– г. угідь	792,27	100,00	835,54	100,00	903,78	100,00	114,1
Рілля	625,15	78,4	658,36	78,8	725,6	80,2	116,1
Пасовища	52,94	6,7	60,18	7,2	60,18	6,7	113,7
Сіножаті	114,18	14,9	117,00	14,0	118,0	13,1	103,3

Найбільш поширеною формою діяльності у ФГ «***** *****» Золочівського району є сільськогосподарська діяльність, пов'язана з вирощуванням сільськогосподарських культур. Для визначення спеціалізації (напрямку виробництва) досліджуваного господарства важливо проаналізувати динаміку показників, зокрема кількості готової продукції та виручки від її реалізації. Ефективна організація корпоративного сектору є одним із найважливіших факторів довгострокового розвитку підприємства та економіки країни в цілому. Як наслідок, комплексний характер сільськогосподарського виробництва на підприємстві зумовлює необхідність науково обґрунтованого та раціонального підходу. У результаті спеціалізація — це поєднання різних продуктів і галузей у виробничому плані підприємства, що підвищить ефективність використання вже наявних у підприємства ресурсів і забезпечить його довгостроковий розвиток. Кожне фермерське господарство має вибрати найбільш продуктивне поєднання галузей у різних природних і економічних умовах.

Важливим показником діяльності підприємства є забезпеченість його трудовими ресурсами, щоб збільшити випуск та зробити найнижчу вартість одиниці продукції. В таблиці 2.2 зображено аналіз вартості товарної продукції.

Таблиця 2.2

Аналіз вартості та структура товарної продукції ФГ «***»
в 2021-2023 рр., тис. грн.**

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		В середньому за три роки	
	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура, %
Зернові та зернобобові	-	-	-	-	-	-	-	-
Кукурудза на зерно	-	-	-	-	-	-	-	-
Соя	-	-	-	-	-	-	-	-
Соняшник	-	-	-	-	-	-	-	-
Ягідна продукція								
Всього по рослинництву	-	-	-	-	-	-	-	-

Економічна ефективність є важливим кінцевим показником діяльності ФГ «*****». Вона показує завершальний корисний ефект від використання засобів виробництва, людської праці і їх вкладень.

В системі показників що використовуються для оцінки економічної ефективності приватного чи державного виробництва, прибуток є найважливішим показником, він перетворений в активну складову виробничої системи, що підвищує ефективність виробництва.

За даними річної звітності чисельність працівників в 2021 р. становила 17 чоловік, в 2023 році кількість найманих працівників залишилась незмінною. Основні економічні показники господарської та фінансової діяльності ФГ «***** *****» наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Основні економічні показники операційної діяльності
ФГ «***** *****», 2021-2023 рр.**

Показники	2021.	2022р.	2023р.	2023р. в % до 2021 р.
Площа сільськогосподарських культур, га	-	-	-	-
Середньорічна чисельність працівників, чол.	-	-	-	-
Середньомісячна заробітна плата, грн.	-	-	-	-
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис.грн	-	-	-	-
Інші доходи, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	-	-	-	-
Інші операційні витрати, тис.грн.	-	-	-	-
Інші витрати, тис.грн.	-	-	-	-
Чистий прибуток, тис.грн.	-	-	-	-
Рівень рентабельності,%	-	-	-	-

Проаналізувавши таблицю 2.3 можна побачити, що рівень рентабельності в 2023р. знизився на 2,4 пункти, у порівнянні з 2021 роком становив 15,1% проти 17,5% у 2021 році. Він знизився через розмір чистого прибутку. Сума чистого доходу від реалізації продукції у 2023 році на 46,1% вище ніж у 2021 році, сума чистого прибутку знизилася в 1,3 рази, і у 2023 році вона становила 2539,8 тис. грн. Це спричинив негативний вплив збільшення собівартості на 49,9% у 2023 році в порівнянні з 2021 роком та збільшення на 30,3% інших операційних витрат.

Середньомісячні заробітна плата у 2023 році в порівнянні з 2021 роком збільшилась на 26,5%.

Важливим чинником для контролю співвідношення частки доходу та використання капіталу з точки зору стабільних фінансових умов підприємства та його поступового розвитку є аналіз порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості. По таблиці 2.4. можна побачити структуру кредиторської та дебіторської заборгованості на кінець поточного року в порівнянні з початком 2023 року.

Таблиця 2.4

Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості

ФГ «*****», 2023 р.

Види заборгованості	На початок року		На кінець року		Зміни +, -, тис.грн.
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	
Дебіторська заборгованість:					
- за товари, роботи і послуги	-	-	-	-	-
- з бюджетом	-	-	-	-	-
- інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	-	-	-
Разом	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість:					
за товари, роботи і послуги	-	-	-	-	-
- за розрахунками з бюджетом	-	-	-	-	-
- зі страхування	-	-	-	-	-
- з оплати праці	-	-	-	-	-
Інші поточні зобов'язання	-	-	-	-	-
Разом	-	-	-	-	-

Розглянувши таблицю, можна сказати, що стан дебіторської заборгованості на кінець звітної 2023 року збільшилася на 2,7 тис грн. Тож це призвело до вилучення оборотних коштів господарства. Щодо кредиторської заборгованості у 2023 році вона на кінець звітної періоду зросла на 14,8% від початку року і становила 714,7 тис грн.

Трудові ресурси фермерського господарства також мають велике значення. Висококваліфікований персонал, який має досвід у вирощуванні ягідних культур, сприяє підвищенню продуктивності праці та забезпеченню стабільної якості продукції. Крім того, матеріально-технічне забезпечення, що включає сучасну техніку, обладнання, системи зрошення, теплиці та склади для зберігання продукції, створює необхідні умови для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва.

Необхідно також відзначити спеціалізацію фермерського господарства, яка є важливим аспектом його організаційно-економічної характеристики. У випадку «*****» підприємство спеціалізується на вирощуванні ягідної продукції, такої як полуниця, малина, лохина та ожина. Ця спеціалізація забезпечує високий рівень економічної ефективності, оскільки попит на ягідну продукцію постійно зростає. Однак така спеціалізація вимагає впровадження інноваційних технологій для оптимізації виробничих процесів і зниження втрат продукції через її швидкопсувність.

Враховуючи всі аспекти організаційно-економічної характеристики фермерського господарства «*****», можна зробити висновок, що оцінка його діяльності є багатогранним завданням, яке вимагає комплексного підходу. Для забезпечення об'єктивного аналізу необхідно враховувати як якісні, так і кількісні параметри, які характеризують стан господарства, його виробничі можливості, фінансову стабільність та рівень організації управлінських процесів. Окрім загального огляду ресурсного потенціалу, який включає земельні, трудові та матеріально-технічні ресурси, а також аналізу організаційної структури, що відображає принципи функціонування підприємства, важливим є дослідження конкретних числових показників, які можуть продемонструвати реальну

результативність діяльності господарства. Для повнішого розуміння результативності роботи господарства, ефективності його облікової системи та рівня економічної стабільності, на рисунку 2.1 наведені необхідні дані.

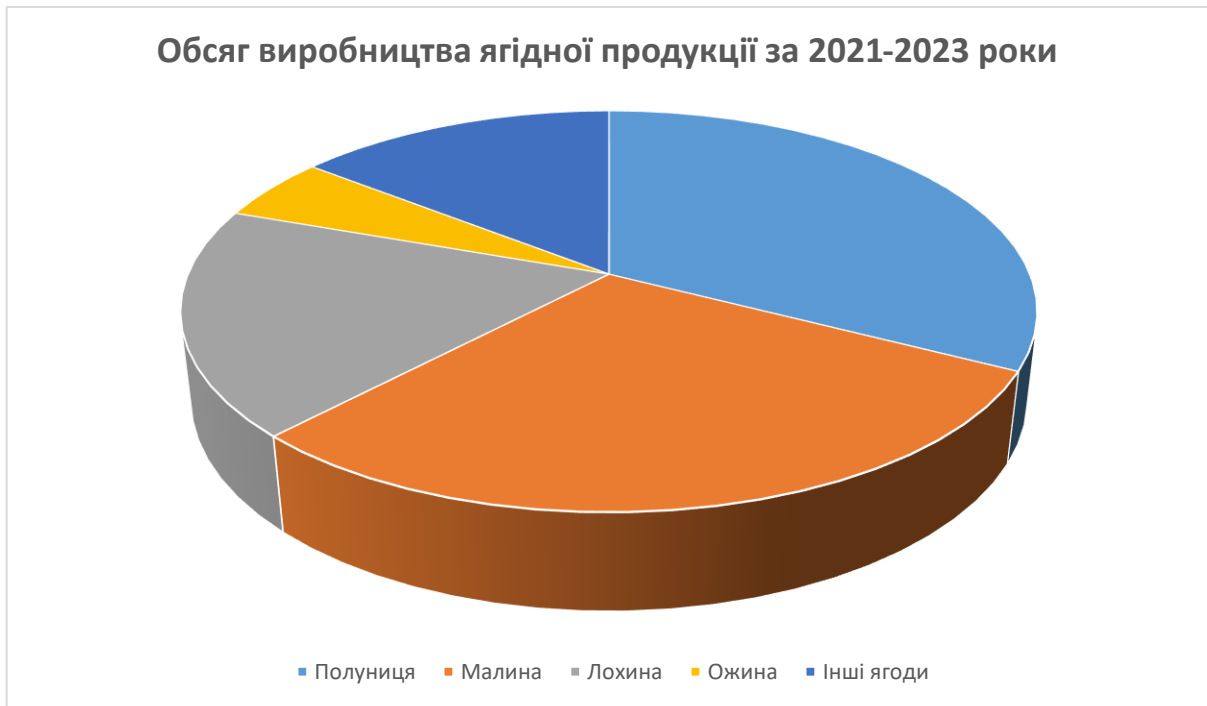

Рис. 2.1 Динаміка виробництва ягідної продукції за 2021-2023 роки

Дані, наведені у таблиці, ілюструють динаміку виробництва основних ягідних культур в Україні у період з 2021 по 2023 роки, що дозволяє проаналізувати як загальну тенденцію в аграрному секторі, так і окремі аспекти діяльності фермерського господарства «*****» [9]. Особлива увага приділяється виробництву полуниці, яка є однією з ключових культур у структурі господарства, через її високу економічну цінність, затребуваність на ринку та важливу роль у формуванні доходу.

Вирощування полуниці у фермерському господарстві «*****» є невід'ємною складовою його організаційно-економічної характеристики. Ця культура забезпечує високу прибутковість, сприяє покращенню фінансової стабільності підприємства та дозволяє використовувати ресурсний потенціал з максимальною ефективністю. Завдяки впровадженню інноваційних рішень, раціональному використанню трудових ресурсів та ефективному управлінню

господарство «*****» демонструє високий рівень конкурентоспроможності та здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

У контексті організаційно-економічної характеристики фермерського господарства «*****», можна зазначити, що постійне зростання загального обсягу виробництва ягід є важливим індикатором економічної стабільності та ефективності його діяльності. Підвищення обсягів виробництва свідчить про здатність господарства адаптуватися до змінних умов ринку та максимально використовувати свої ресурси. Господарство «*****» активно займається диверсифікацією своїх виробничих напрямків, що дозволяє знизити ризики і забезпечити стабільні доходи навіть в умовах непередбачуваних економічних та кліматичних змін.

Ураховуючи зростання загального обсягу виробництва ягід, можна зробити висновок, що аграрні підприємства, які успішно впроваджують новітні технології та адаптуються до умов ринку, здатні забезпечити стабільний приріст виробництва. Це дозволяє не лише зміцнити позиції на внутрішньому ринку, а й розширювати експортні можливості, що є надзвичайно важливим для подальшого розвитку аграрної галузі України. [8].

Таким чином, результати аналізу вказують на стійке зростання ягідної галузі, де значну роль відіграють організаційно-економічні фактори та ефективне управління підприємством. Підвищення виробничих потужностей і вдосконалення облікової системи дозволяють фермерським господарствам, таким як «*****», успішно реагувати на виклики ринку та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

2.2 Організація первинного обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «***»**

Облік у ФГ «***** *****» ведеться відповідно до чинного законодавства України, до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Підприємство самостійно визначає свою облікову політику і вибирає форму ведення бухгалтерського обліку з дотриманням принципів, встановлених законодавством. Формування облікової політики підприємства здійснюється головним бухгалтером і затверджується наказом або розпорядженням.

Сучасна концепція про бухгалтерський облік виходить із своєчасного, повного, надійного та справедливого відтворення всіх господарських операцій за допомогою методу первинного документування. Первинне документування процесів, пов'язаних із виробництвом продукції на фермерському господарстві «***** *****» здійснюється за допомогою використання первинних бухгалтерських документів.

Для ведення обліку робочого часу в усіх виробничих підрозділах у господарстві використовується Табель обліку робочого часу. Керівник підрозділу цього документа використовує символи для позначення кількості днів роботи, відпустки, лікарняного чи відрядження. Погодинна оплата кожного працівника та загальна кількість відпрацьованих годин беруться з первинних документів.

Використовується два облікових листа праці та виконаних робіт: один (документ №66) - для бригади, другий (документ №66 а) – персональний для кожного працівника окремо. У ньому керівник підрозділу вказує прізвище, ім'я та по батькові кожного працівника, час роботи, обсяг роботи, вид конкретної роботи, грошову одиницю, продуктивність та ставку. Саме через ці дані визначається сума нарахованої заробітної плати окремо по кожному працівнику шляхом розцінки на одиницю продукції і множенням на обсяг виконаної роботи.

Обліковий лист тракториста-машиніста використовують для виконання механізованих робіт у галузі рослинництва. Він використовується для обліку робіт, що виконують трактори, комбайнів та самохідних машин. Він виписується для кожного тракториста-машиніста і на кожен інвентарний номер трактора чи с/г машини. Обліковий листок виписують на 10-15 днів роботи тракториста-машиніста, в ньому вказується вид роботи, обсяг у натурі і в переведенні на умовні еталонні

гектари, час роботи у годинах, витрати палива фактично і за нормою, кількість виконаних машино-змін, машино-днів та сума заробітної плати. Ці дані служать основними записами у нагромаджувальну відомість використання машинно-тракторного парку і журналу обліку робіт і послуг.

На підставі Дорожнього листа списуються витрати на транспортні роботи тракторів.

На підставі Подорожнього листа вантажного автомобіля (форма «92), списується послуги вантажного транспорту для виробництва. Його видають водієві лише на один день або на зміну.

Є первинні документи, які використовуються для обліку предмету праці, особливо насіння, добрив, пестицидів, гербіцидів та інших малоцінних і швидкопсувних предметів.

На підставі лімітно-забірної картки видають зі складу різні види виробничих запасів, предметів на отримання матеріальних цінностей (ф. ВЗСГ-№1). Дані з документів, які стосуються використання насіння, садивного матеріалу, різних добрив або засобів захисту рослин, малоцінних і швидкозношуваних предметів, після закінчення висаджування і посіву сільськогосподарських культур складають Акт про списання насіння і садивного матеріалу. В ньому зазначається назва, сорт, кількість висіяного насіння по кожному полю окремо. Після затвердження керівником господарства акта , він стає підставою для списання з підзвіту бригадира виданого йому насіння.

Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив, отрутохімікатів і гербіцидів застосовується після списання із підзвіту бригадира на витрати виробництва продукції рослинництва. Цей акт складається керівником структурного підрозділу та агрономом після внесення добрив, гербіцидів та отрутохімікатів. В ньому вказується площа, способи й строки внесення добрив (за видами), кількість внесених добрив під кожна культуру окремо в натуральних показниках і у переводі на діючу речовину. Підписує акт керівник структурного підрозділу та агроном.

Відомості нарахування амортизації за місяць використовуються коли нараховується амортизація на основні засоби.

На закінчення звітного року на витрати виробництва списується частина загальновиробничих витрат. Вони розподіляються і списуються на кожну культуру, але віднімають вартість висіяного насіння.

Продукцію, отриману від урожаю у ФГ «***** *****» здійснюють у Реєстрах відправки зерна та іншої продукції з поля. Інформація, що відображається в реєстрах первинного обліку, потім накопичується і згуповується за певними об'єктами обліку.

У галузі рослинництва формування інформаційного масиву про величину витрат і оцінку отриманої готової продукції здійснюється на підставі даних з відповідних первинних документів з обліку праці та її оплати, використання виробничих ресурсів та оприбуткування готової продукції.

Первинні документи з обліку витрат і виходу продукції вказані в таблиці 2.5

Таблиця 2.5

Первинна документація з обліку витрат і виходу продукції

Ягідні культури	
1. Догляд за с/г культурами	2.Збір урожаю
Документи з обліку витрат і виходу ягідної продукції	
<u>Документи з обліку витрат праці</u>	
- Табелі обліку використання робочого часу (ф. №64)	
- Обліковий листок праці та виконаних робіт (для бригади чи індивідуальний)(ф.№66; .№66а)	
- Обліковий листок тракториста-машиніста (67 б);	
- Подорожній листок трактора (ф.№68);	
- Подорожній лист вантажного автомобіля.	
<u>Документи з обліку використанх виробничих ресурсів</u>	
- Накладна внутрішньогосподарського призначення (ф. ВЗСГ-№8);	
- Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив, отрутохімкатів і гербіцидів (ф. ВЗСГ-№3);	
- Акт про списання насіння і садивного матеріалу(ф. ВЗСГ-№4);	
- Акт про списання виробничого та господарського інвентарю (ф. ВЗСГ-№5);	

- Лімітно-забірна картка на отримання матеріальних цінностей (ф. ВЗСГ-№1);
<u>Документи з оприбуткування готової продукції рослинництва</u>
- Реєстри відправки зерна та іншої продукції;
- Акт на сортування і сушіння продукції рослинництва;
- Відомість руху зерна та іншої продукції;
- Товарно-транспортні накладні

Фермерське господарство «*****» веде автоматизовану форму обліку. Обробку інформації здійснюється в програмі «BAS Бухгалтерія», вся первинна документація в оригіналі є включена до програми. В програмі налаштовані всі потрібні операції, тому при введенні основного документа виконується автоматично проводка, і так для кожного документа.

З дослідження можна зробити висновок, що систему первинного обліку ФГ «*****» потрібно оновити, покращити через те, що в більшості первинні документи мають порушення, що перекручують облікову інформацію та втрачає цінність для її користувачів.

2.3 Організація аналітичного та синтетичного обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «***»**

Аналітичний облік у рослинництві ведуть за об'єктами, якими є сільськогосподарські культури, роботи, внутрішньогосподарські підрозділи тощо. Об'єкти обліку рослинництва визначають у кожному господарстві виходячи з конкретних умов господарювання. Аналітичні рахунки відкривають у виробничому звіті або книзі обліку виробництва. Витрати обліковують за місяць та наростаючим підсумком з початку року.

Облік виробництва продукції рослинництва ведуть на рахунку 23 «Виробництво», субрахунок 231 «Рослинництво». Це активний калькуляційний рахунок, за дебетом якого відображають витрати на виробництво, а за кредитом – вихід продукції (Рис.2.2).

Для обліку витрат і виходу продукції основного виробництва використовують рахунок 23 «Виробництво», субрахунок 231 «Рослинництво». Цей рахунок балансовий, активний, операційний, калькуляційний. По дебету облічують збирання витрат, а по кредиту вироблену продукцію.

Облік витрат виробництва ведеться відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 30 «Біологічні активи». При ведення управлінського обліку у вітчизняних підприємств доцільно використовувати інтегровану систему рахунків управлінського обліку, оскільки саме її покладено в основу побудови Плану рахунків та фінансової звітності. Відповідно до цього прямі витрати обліковують на рахунку 23 «Виробництво», непрямі – на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати», які періодично списуються на рахунок «Виробництво» і розподіляють за об'єктами обліку витрати.

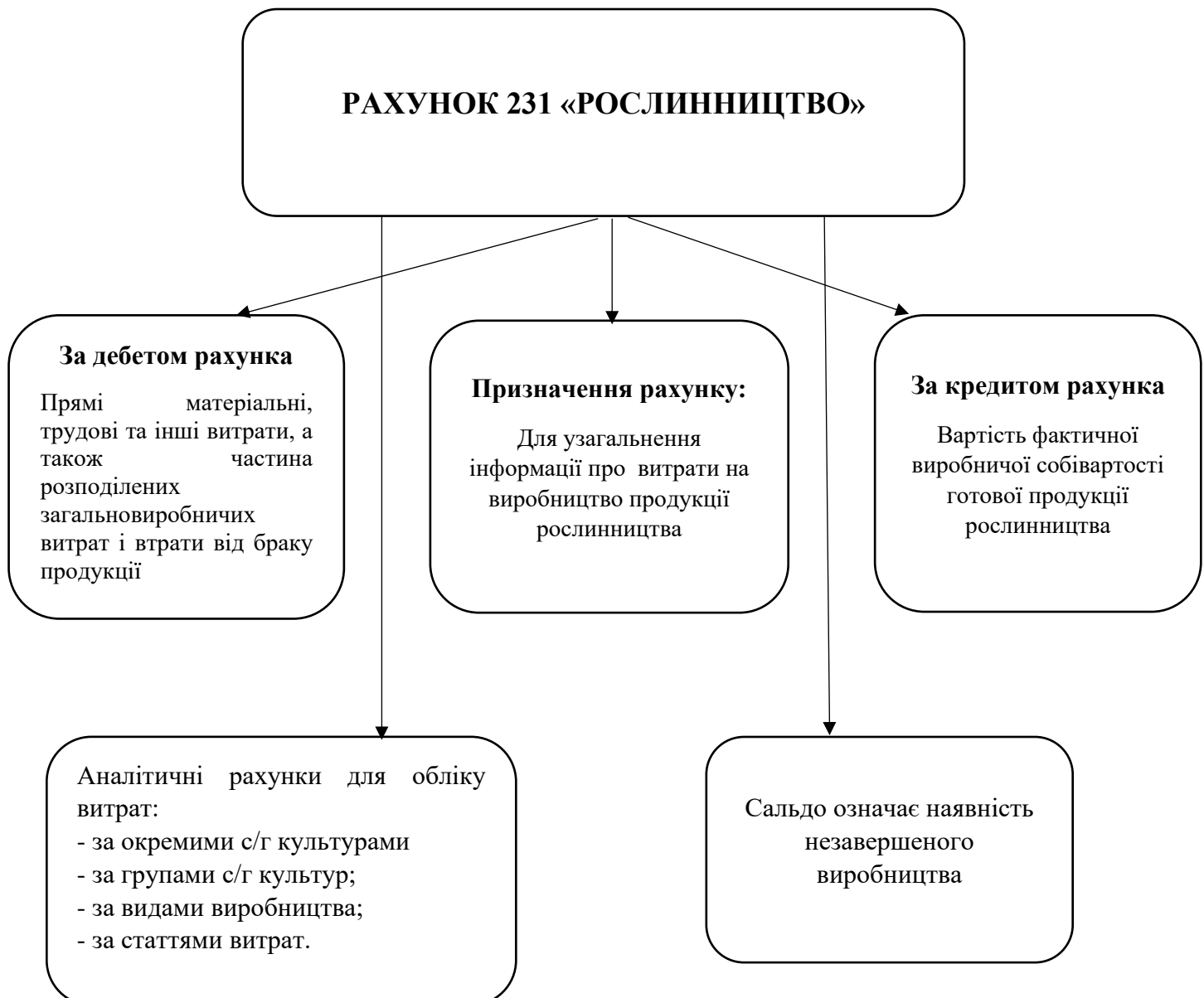

Рис. 2.2 Призначення та будова субрахунку 231 «Рослинництво»

При первісному визнанні продукції рослинництва її оцінюють за справедливою вартістю і на суму оцінки роблять запис Д-т 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» К-т 231 «Рослинництво». Отже, по кредиту рахунку 231 враховується справедлива вартість активів, тобто вартість за якою вони оприбутковуються на баланс. На момент первісного визнання продукції рослинництва на рахунок 231 виникає різниця між дебетом та кредитом. Можливі дві ситуації:

1) К-т 231 > Д-т 231. В такому випадку на суму різниці визнається дохід від первісного визнання і робиться бухгалтерський запис Д-т 231 «Рослинництво» К-т 710 «Дохід від первісного визнання активів, які обліковуються за справедливою вартістю»;

2) К-т 231 < Д-т 231 (вартість, по якій актив оцінюється менше від витрат пов'язаних з його створенням на дату оцінки). В цьому випадку виникають витрати від первісного визнання, які відносяться до складу інших витрат операційної діяльності. Робиться запис Д-т 940 «Витрати від первісного визнання активів, як обліковуються за справедливою вартістю» К-т 231 «Рослинництво».

Дохід від первісного визнання списується на фінансові результати записом Д-т 710 К-т 791, витрати від первісного визнання списують на фінансові результати записом – Д-т 791 К-т 940. Головним призначенням обліку виробничих витрат можна вважати контроль за виробничою діяльністю та управління витратами, які необхідні для її реалізації.

Основна кореспонденція бухгалтерських рахунків з обліку виробництва продукції рослинництва відображено в табл. 2.6.

У ФГ «*****» бухгалтерський облік ведеться згідно з Методичними рекомендаціями щодо застосування журнально-ордерної форми у сільськогосподарських підприємствах. В основному звіті про урожайність та

собівартість продукції рослинництва розраховано та проаналізовано витрати виробництва, а синтетичний облік ведеться в журналі-ордері і зведеній інформації цього журналу у відомості.

Таблиця 2.6

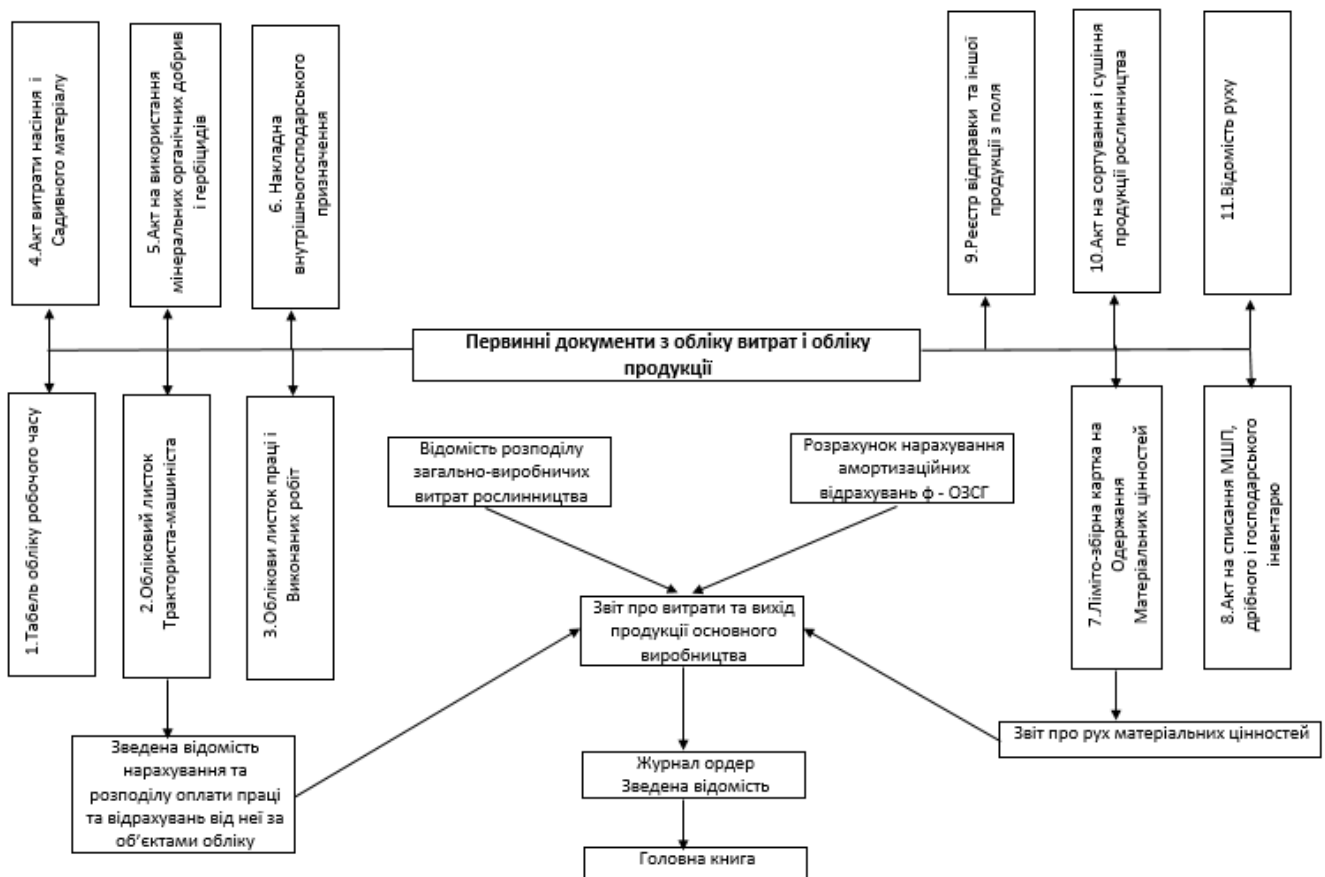
Кореспонденція рахунків з обліку виробництва продукції рослинництва

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунка	
	Дебет	Кредит
Нараховано амортизація (знос) на основні засоби продукції рослинництва	231	131
Списано матеріальні цінності на виробництво продукції рослинництва:	231	207
- запасні частини		
- палива	231	201
- добрива, отрутохімікати	231	208
- насіння та посадковий матеріал	231	27, 208
Розподілено витрати по сільськогосподарських культурах, переораних на зелене добриво під інші	231	231
Відображено вартість малоцінних і швидкозношуваних предметів на потреби рослинництва	231	22
Списано послуги інших виробництв для культур	231	233
Виконано роботи і надано послуги власними допоміжними промисловими виробництвами	231	234
Віднесено підзвітні суми на витрати рослинництва	231	372
Нараховано підрядним підприємствам і організаціям за виконані роботи і надані послуги по вирощуванню продукції	231	63,68
Нараховано заробітну плату праці за виконані роботи на виробництві	231	66
Нараховано страхові платежі на основні засоби продукції рослинництва	231	655
Проведено відрахування на заробітну плату працівників в розмірі ЄСВ	231	651

Надано послуги іншими кредиторами на потреби виробництва рослинництва	231	685
Розподілено загально-виробничі витрати на виробництво сільськогосподарських культур в порядку їх розподілу	231	911
Оприбутковано готову продукцію від урожаю	27	231
Одержано побічну продукцію від урожаю	208	231

Журнал-ордер - це реєстр, який нараховує кошти і ведеться за кредитовою ознакою. Його мета — показати історію транзакцій, які стосуються кредиту одного або кількох синтетичних рахунків, тоді як дебет використовується для пов'язаних із ними рахунків.

Загальна організація облікових документів, що застосовуються у рослинництві на фермерському господарстві «***** *****» зображено на рисунку 2.3.

**Рис. 2.3 Схеми обліку виробництва продукції рослинництва у ФГ
«*****» за журнально – ордерною формою обліку**

В основу побудови журналів-ордерів взято кредитову ознаку тому, що вона більше ніж дебетова відповідає характеру господарських операцій. Кредит здебільшого показує початок руху засобів, тобто звідки вони надходять, а дебет - його закінчення, тобто куди вони надходять (використовуються).

Записи в журнали-ордери і відомості здійснюються в хронологічному порядку на підставі первинних документів. При великій їх кількості, по однорідних операціях, використовують накопичувальні (допоміжні) відомості, підсумки яких в кінці місяця переносять у журнали-ордери. Підсумки із журналів-ордерів щомісяця записують у головну книгу, яка, на відміну від журналів-ордерів, побудована за дебетовою ознакою.

2.4 Визначення собівартості виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «***»**

Практика господарської діяльності в умовах ринкової економіки зумовлює необхідність раціонального та ефективного використання ресурсів, праці та фінансів у господарстві. Обчислення собівартості продукції є дуже важливим та завершальним етапом обліку процесу виробництва.

Існують види об'єкта обліку собівартості продукції рослинництва, а саме: основна, додаткова та побічна продукція. На цих аналітичних рахунках з обліку витрат на виробництво сільськогосподарських культур ведеться облік тільки частини основних витрат. На другій частині витрати відображається окремо як окремий об'єкт обліку. Перед розрахунком фактичної собівартості продукції рослинництва проводяться підготовчі роботи, метою яких є розрахунок величини виробничої собівартості окремих видів продукції рослинництва. При розрахунку собівартості

продукції рослинництва на кінець року проводяться розрахунки в такому порядку (рис. 2.4).

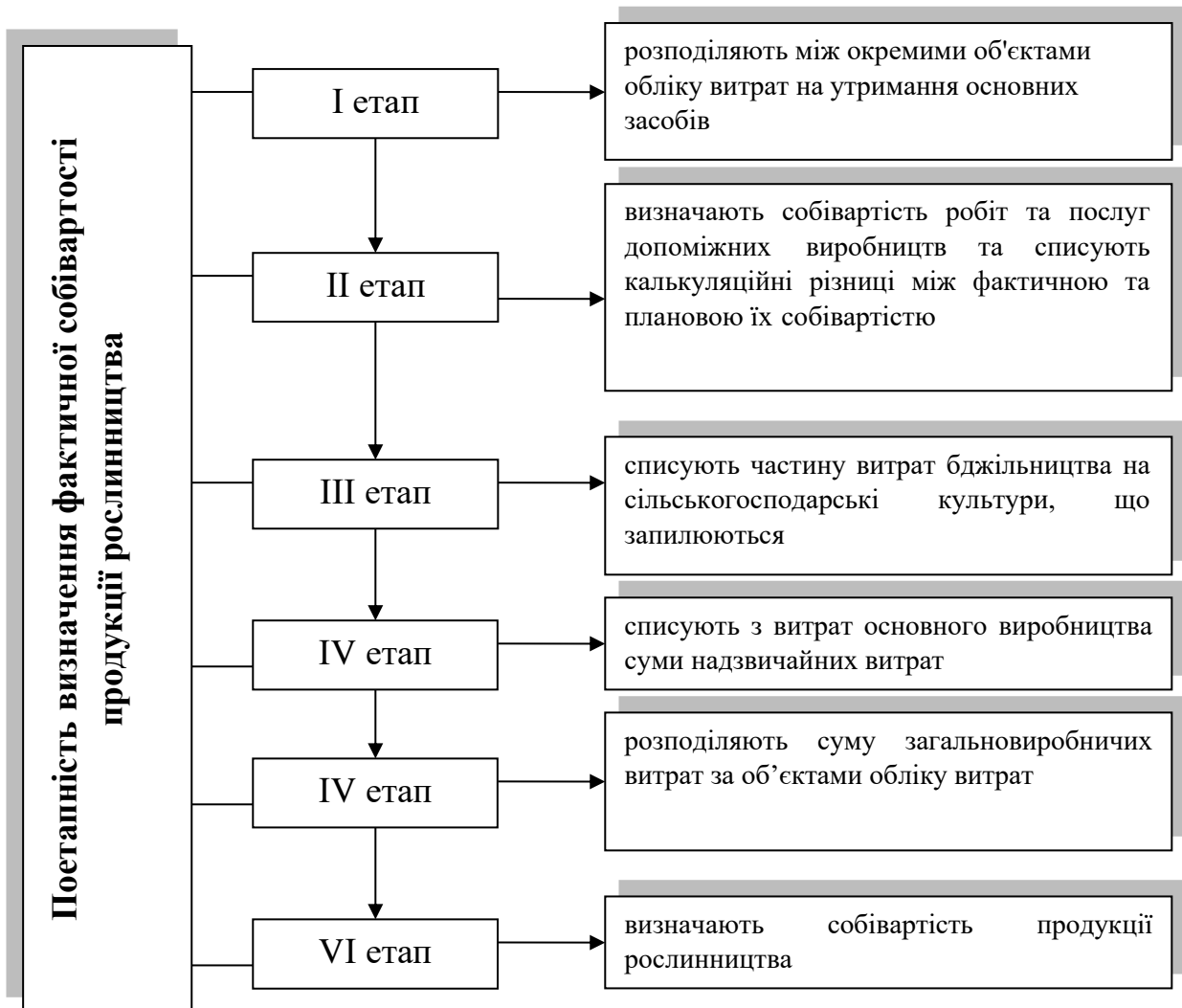

Рис. 2.4 Послідовність визначення фактичної собівартості продукції рослинництва

Собівартість отриманої продукції рослинництва визначається за певною культурою, яка визначається в с/г підприємстві.

Фермерське господарство «***** *****» коли визначається фактична собівартість отриманої продукції керуються Методичними рекомендаціями з облік, планування чи калькулювання собівартості продукції робіт чи послуг сільськогосподарських підприємства, що затверджені наказом Міністерства аграрної політики України від 18.05.2021 р. №132.

Фактична собівартість основної сільськогосподарської культури в досліджуваному фермерському господарстві «*****» визначена в таблиці 2.7.

На завершення звітної періоду на рахунку 231 «Рослинництво» відбувається підсумкове сальдо по дебету, де відображається сума незавершеного виробництва в рослинництві, тобто сума витрат, яка понесена у поточному звітному році і результат яких буде в наступному звітному періоді.

Якщо фермерське господарство реалізує продукцію за плановою собівартістю продукції, то після розрахунку фактичної собівартості продукції протягом останнього року планова собівартість змінюється на фактичну собівартість, тобто визначається калькуляційна різниця. Після зняття калькуляційних різниць по Кт субрахунку 231 «Рослинництво», він закривається, але рахунки, що використовуються для вартості урожаю наступного року, не закриваються.

Таблиця 2.7

Визначення фактичної собівартості ягідної продукції

у ФГ «*****», 2023 р.

Культура, вид продукції	Валовий вихід, ц	Загальна сума фактичних витрат, тис грн.	Кількість одержаної продукції, ц	Фактична собівартість 1 ц , грн.
- полуниця	-	-	-	-
- малина	-	-	-	-
- лохина	-	-	-	-
Разом ягідної продукції :	-	-	-	-

Існує другий варіант, с/г готова продукція особистого виробництва визначається за справедливою вартістю, що розраховується з цін ринку. Це передбачає коригування бухгалтерського обліку як закривається субрахунок 231 «Рослинництво» (рис. 2.5).

В результаті ягідна продукція є реалізована вкінці року, калькуляційна різниця віднесена до дебет рахунка 90 «Собівартість реалізації». Економічна ефективність залежить від виробництва ягідної продукції, від її продуктивності, враховується за основу виробництво використання землі, трудових та матеріальних ресурсів.

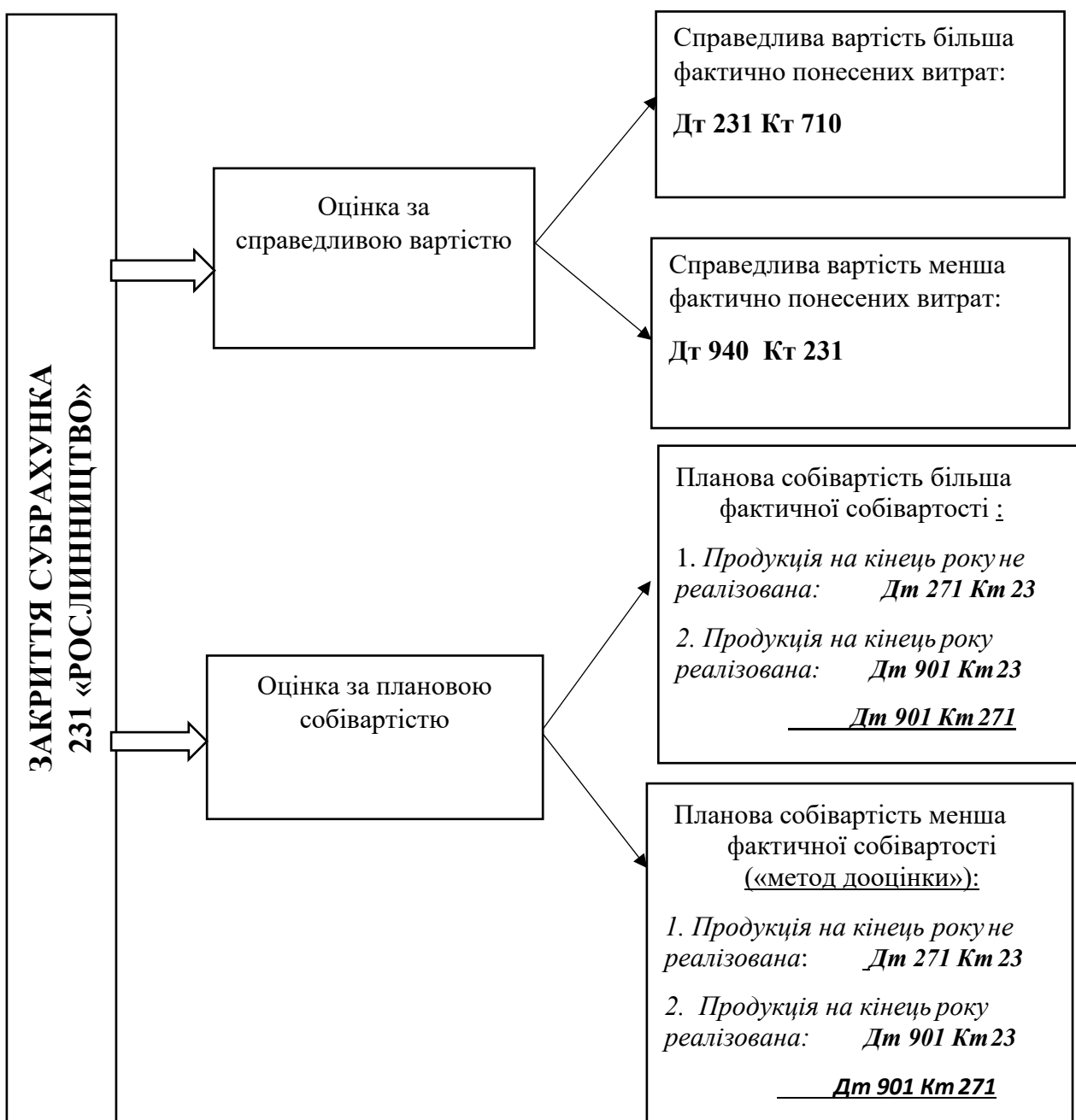

Рис. 2.4 Закриття рахунку 231 «Рослинництво»

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ

3.1 Рекомендації щодо удосконалення обліку витрат на виробництво ягід

Удосконалення обліку витрат на виробництво ягід є важливим стратегічним напрямком для сільськогосподарських підприємств, які прагнуть досягти високої конкурентоспроможності в умовах динамічного ринку. Цей процес повинен охоплювати всі етапи організації облікової системи: від збору та обробки первинної інформації до формування фінансової звітності. Особлива увага має бути приділена адаптації існуючих облікових методів до специфічних особливостей ягідництва, що включає сезонність, вплив природно-кліматичних умов, високу залежність від інноваційних технологій та зростаючі вимоги до якості продукції. Тому облік витрат повинен бути гнучким, динамічним та здатним відображати всі зміни, що відбуваються у виробничому процесі.

Основним призначенням обліку витрат у виробництві сільськогосподарської продукції є управління витратами та контролю за виробництвом з метою її здійснення.

Основною функцією системи управління витратами є скорочення витрат і підвищення ефективності їх використання, обидва з яких досягаються шляхом зменшення собівартості і, як наслідок, збільшити прибуток і рентабельність показника:

- Підвищення технічної якості виробництва, яке здійснюється за рахунок впровадження нової, прогресивної техніки, використання нових видів ресурсів і матеріалів, використання інноваційних технологій і обладнання, що веде до автоматизації і механізації виробничих процесів.
- Покращення організації виробництва і праці за рахунок зміни форми і методів праці, вдосконалення системи управління, зниження витрат, а також скорочення транспортних витрат.
- Зміна обсягів виробництва та його структура. Це зміна термінології та асортименту; зниження трудомісткості продукції.

- Підвищення ефективності використання природних ресурсів, використання дешевших матеріалів, їх повторне використання, безвідходні методи виробництва.
- Початок і розвиток нових цехів, заводів і виробничих підрозділів, а також диверсифікація виробництва.
- Застосування альтернативних методів зниження собівартості включає: виробництво нестандартної продукції та продукції вищої якості, яка виготовляється за єдиною системою калькулювання протягом усього життєвого циклу продукції; розподіл витрат на управління, підготовку і оновлення процесу виробництва і т. д.
- Дослідження причин виникнення браку та зниження собівартості продукції за рахунок зменшення збитків від браку та інших невиробничих витрат дозволить більш раціонально та ефективно використовувати відходи виробництва.

Облік витрат продукції в рослинництві ведеться за єдиними з іншими галузями народного господарства принципами, однак, як основна галузь сільськогосподарського виробництва, має свої специфічні особливості: сезонний характер, залежність від природних факторів, спеціалізація тощо. Можна виділити такі особливості обліку витрат продукції рослинництва у фермерському господарстві «*****»:

1) Облік собівартості продукції в рослинництві призначений для того, щоб щомісячно підсумовувати витрати, пов'язані з окремими видами праці, по культурах або групах культур, а наприкінці року розраховувати фактичну собівартість зібраної продукції. Ця структура бухгалтерського обліку полегшує нагляд за витратами обсягу робіт, термінам виконання, а також забезпечує засоби для підвищення продуктивності.

2) Ціна на зерно, кормів та інших сільськогосподарських продуктів визначається після закінчення збору врожаю, як правило, вкінці року. Це відрізняється від продукції промислових підприємств.

3) Продукція оприбутковується і списується на витрати протягом року за плановою собівартістю, але приведення ціни до фактичної собівартості здійснюється

лише після завершення звітних розрахунків наприкінці року. Насіння врожаю та поточного року теж списується на витрати за плановою собівартістю і потім визначається фактична собівартість.

4) У звітних балансах продукція, що залишилась розподіляється за окремими статтями за її призначенням: корми, насіння, посадковий матеріал, товарна частина для реалізації (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Особливості обліку витрат продукції рослинництва

Особливість обліку витрат	Примітка
Облік витрат виробництва в рослинництві побудовано таким чином, щоб мати змогу щомісячно узагальнювати витрати за окремими видами робіт за культурами або однорідними групами, а по завершенні року обчислювати фактичну собівартість зібраної продукції.	Така структура обліку вможливує контроль за відповідністю витрат обсягові робіт, якості й термінам їх виконання й досягненні вищої урожайності.
Собівартість зерна, кормів і продукції інших культур встановлюють лише після збирання врожаю, зазвичай наприкінці року, на відміну від продукції промислових підприємств, яку здебільшого калькують щомісячно.	Це вимагає точного і повного відображення всіх витрат на виробництво.
Продукцію оприбутковують і списують у витрати впродовж року за плановою собівартістю, коригують до рівня фактичної собівартості лише після складання звітних калькуляцій по завершенні року	
У звітних балансах залишки продукції розподіляють за окремими статтями залежно від її призначення: корми, насіння, посадковий матеріал, товарна частина для реалізації	

Підсумовуючи вище наведене, важливо зазначити, що така галузь як рослинництво має унікальні свої особливості накопичення, зберігання та аналізу витрат, який залежить від розміру та характеру організації.

Базуючись на проведеному аналізі на підприємстві доцільно використовувати нормативну собівартість продукції за плановою номенклатурою, асортиментом та нормативами станом на початок планового періоду, при цьому використовуючи механізм калькулювання витрат на основі “директ-костингу”, а саме, застосовуючи метод розрахунку “величини покриття” чи “точки беззбитковості”.

Можна сформулювати альтернативні стратегії щодо стабілізації рослинництва, зображені на рисунку 3.1. Ці стратегії визначаються важливістю основних характеристик динамічного стратегічного позиціонування: продукція, ринки збуту, статус у галузі, технології, конкуренція – і дозволять рослинницькій галузі забезпечити свою безперервну діяльність у майбутньому.

Сільське господарство, зокрема виробництво ягід, характеризується значним рівнем витрат на кожному етапі виробничого процесу. Це витрати на підготовку земельних ресурсів, закупівлю саджанців, догляд за рослинами, використання засобів захисту, збирання врожаю, зберігання, транспортування та маркетинг. Через це підприємствам необхідно максимально деталізувати всі витрати, створюючи прозору та зрозумілу систему обліку.

Удосконалення цієї системи передбачає впровадження нових підходів до розподілу витрат, що включають не лише використання сучасного програмного забезпечення, а й розробку нових методик оцінки ефективності кожного ресурсу. Сучасні системи обліку повинні враховувати різні аспекти діяльності господарства та забезпечувати оперативний аналіз інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

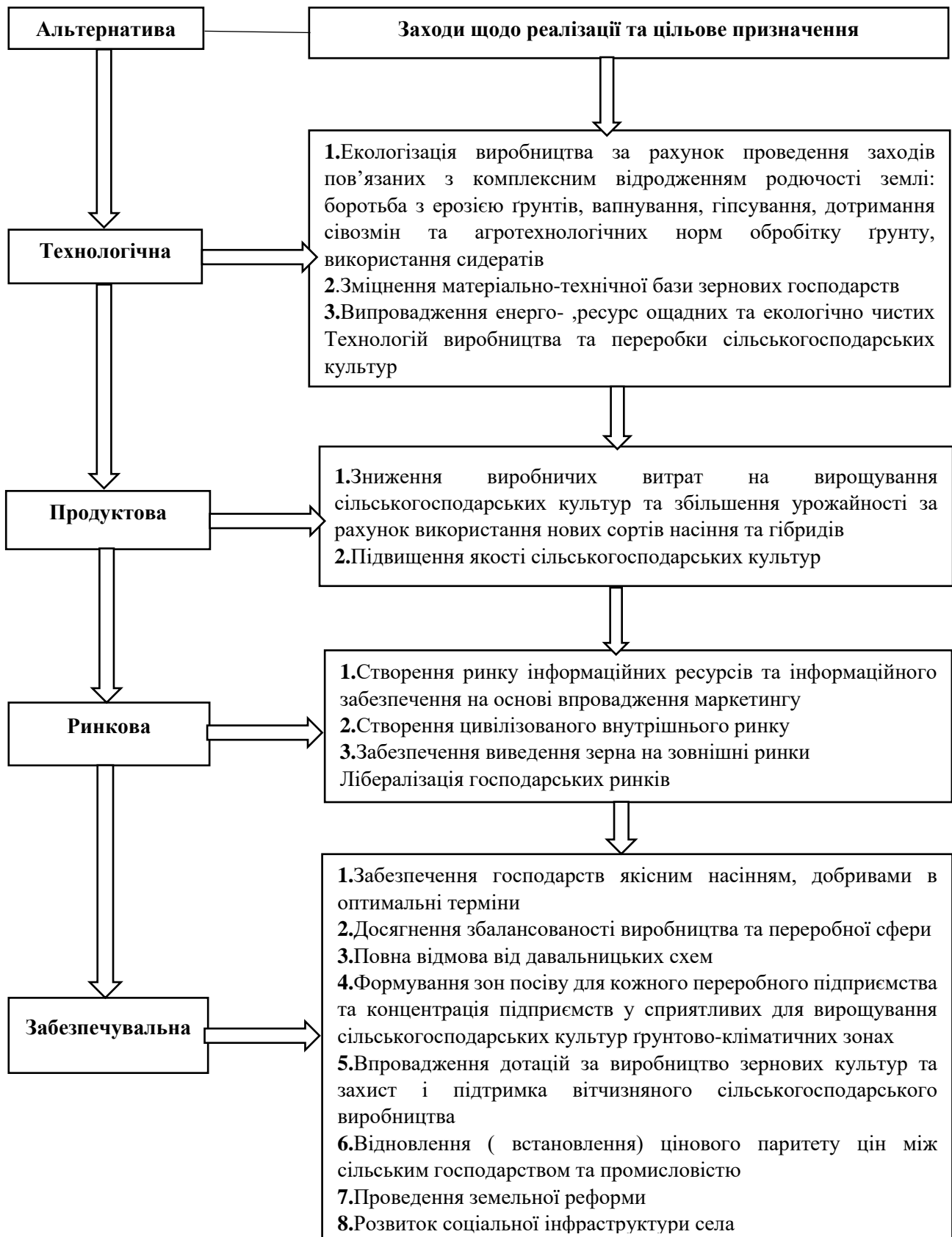

Рис. 3.1 Стратегії розвитку рослинництва

В умовах зростання конкуренції важливо забезпечити економічну доцільність кожної виробничої операції. Облік витрат на виробництво ягід має бути не просто системою збору даних, а інтегрованим інструментом для прийняття стратегічних рішень. Наприклад, облік повинен дозволяти фермерським господарствам оцінювати рентабельність вирощування окремих сортів ягід, враховуючи витрати на посадку, обробку, полив, боротьбу зі шкідниками та хворобами, а також маркетингову діяльність. Такий підхід створює передумови для оптимізації ресурсів, що, своєю чергою, сприяє підвищенню конкурентних позицій підприємства. Систематичний аналіз витрат дозволяє виявляти слабкі місця у виробничому процесі та своєчасно їх усувати, що сприяє підвищенню ефективності господарської діяльності.

Додатково важливим є забезпечення гнучкості облікової системи. Це означає, що облік витрат повинен враховувати не лише постійні витрати, такі як заробітна плата працівників чи орендна плата, а й змінні витрати, які залежать від сезону, погоди або обсягів виробництва [18]. Наприклад, під час несприятливих кліматичних умов витрати на захист рослин можуть зрости в кілька разів. У таких ситуаціях ефективна облікова система дозволяє оперативно реагувати на зміни та адаптувати виробничі процеси до нових умов. Гнучкість системи обліку витрат забезпечує своєчасну і адекватну реакцію на зовнішні та внутрішні виклики, що сприяє підвищенню стійкості підприємства до змін ринкових умов.

Також, важливою складовою у стратегії розвитку підприємства виступає стратегія розвитку галузей основного виробництва, зокрема галузі рослинництва. На рисунку 3.2 відображено сукупність і послідовність елементів, які б сприяли здійсненню стратегічного планування виробництва продукції рослинництва у ФГ «*****».

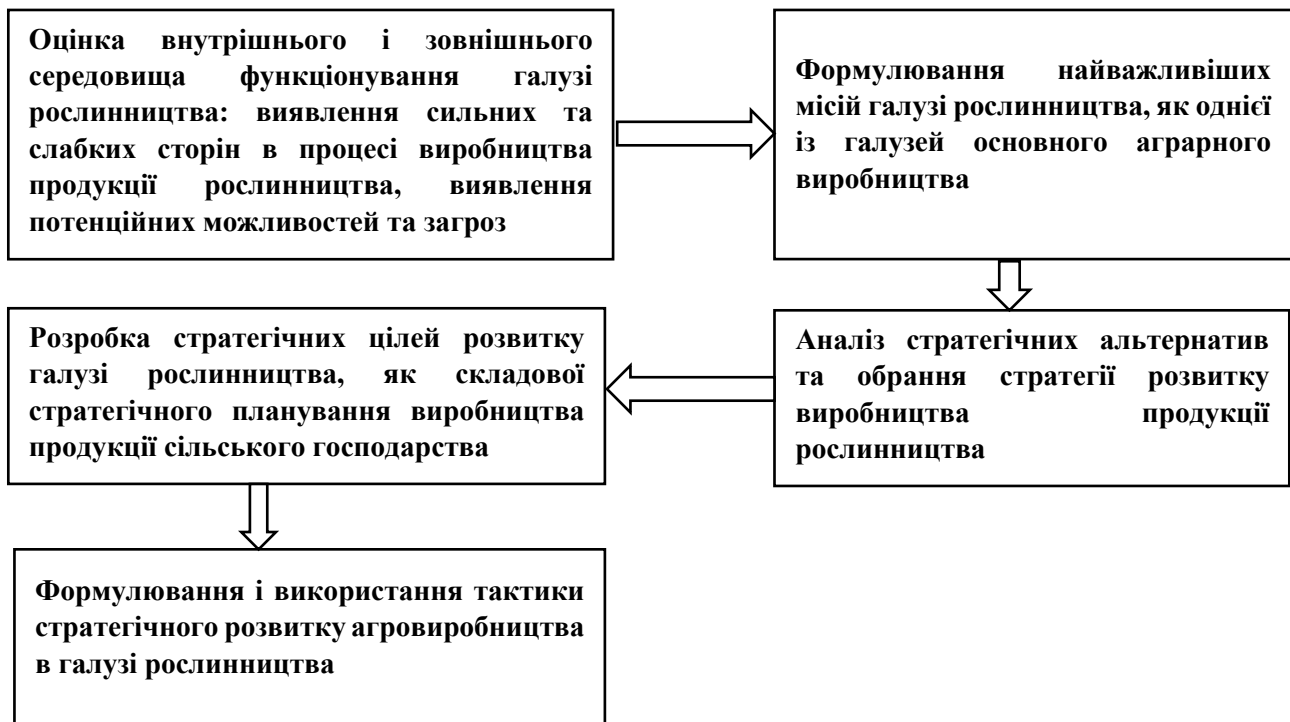

Рис. 3.2 Планування розвитку підприємництва в рослинництві в послідовності

Не менш важливим аспектом є інтеграція облікової системи з сучасними інформаційними технологіями. Використання автоматизованих програм для обліку витрат дозволяє знизити людський фактор, підвищити точність розрахунків та забезпечити швидкий доступ до актуальної інформації. Наприклад, системи, що базуються на технологіях хмарних обчислень, забезпечують доступ до даних у реальному часі з будь-якого місця. Це дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни, аналізувати витрати за різними напрямками діяльності та ухвалювати обґрунтовані рішення. Крім того, автоматизація дозволяє обробляти великі обсяги інформації, що є особливо важливим для великих фермерських господарств із численними ділянками та широкою номенклатурою витрат. Інтеграція ІТ-рішень забезпечує високу швидкість обробки даних і дозволяє значно підвищити ефективність облікових процесів.

У процесі вдосконалення обліку витрат на виробництво ягід також необхідно враховувати вимоги законодавства та галузевих стандартів. Для фермерських

господарств, що орієнтуються на експорт, важливим є дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності [24]. Це потребує додаткової уваги до обліку витрат, пов'язаних із сертифікацією продукції, забезпеченням відповідності вимогам екологічної безпеки та виконанням міжнародних контрактів. Відповідність стандартам не лише підвищує довіру до продукції, а й створює додаткові можливості для виходу на нові ринки. Важливість відповідності вимогам законодавства та стандартів обумовлена необхідністю забезпечення високої якості продукції та захисту споживчого ринку.

Важливим кроком у напрямку удосконалення обліку є навчання персоналу. Ефективний облік витрат неможливий без участі кваліфікованих фахівців, які володіють не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками роботи з сучасними обліковими системами. Проведення регулярних тренінгів і семінарів для співробітників сприяє підвищенню рівня їхньої компетенції, що позитивно впливає на якість облікових процесів. Крім того, залучення зовнішніх експертів для проведення аудитів облікової системи дозволяє виявити слабкі місця та розробити шляхи їх усунення. Постійне підвищення кваліфікації персоналу є запорукою ефективного функціонування облікової системи та забезпечення високого рівня облікових процесів.

Розвиток облікової системи повинен враховувати потребу в аналітичному підході до управління витратами [9]. Аналітичні звіти, які формуються на основі даних обліку, дозволяють підприємству проводити поглиблений аналіз собівартості продукції, визначати причини відхилень від планових показників, прогнозувати фінансові результати та оптимізувати витрати. Наприклад, аналіз може показати, що використання певного виду добрив є економічно невиправданим або що доцільніше переходити на альтернативні джерела енергії.

Усе це створює передумови для підвищення рентабельності виробництва ягід. Інформація, отримана в результаті аналітичного підходу, дозволяє приймати більш обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності виробництва.

На підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва впливають декілька факторів, а саме своєчасне створення обліково-інформаційного забезпечення, на основі якого здійснюється аналіз і контроль за собівартістю продукції, а також своєчасні та точні рішення щодо управління. Дія впливу бухгалтерської інформації, фінансової та статистичної звітності, продемонстровано на рисунку 3.3.

Рис. 3.3 Вплив облікової інформації для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва

У зв'язку з цим бухгалтерський облік повинен надавати інформацію як щодо повної собівартості продукції, так і щодо випуску та діяльності продукції, а також її систематизацію за видами діяльності. Ця інформація може бути використана для визначення ефективності виробництва. Ефективна система контролю за рівнем витрат у сільськогосподарському виробництві має сприяти зменшенню витрат, пов'язаних з використанням матеріальних цінностей, припиненням нецільового використання необоротних активів, оптимізації процесів посіву та збирання врожаю,

збільшенню конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства за рахунок зниження собівартості виробленої продукції.

Рекомендації щодо удосконалення обліку витрат на виробництво ягід слід розглядати як комплексний підхід, спрямований на досягнення прозорості, точності та ефективності облікових процесів. Раціональний облік витрат дозволяє підприємствам не лише ефективно управляти ресурсами, а й забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі, що особливо важливо в умовах нестабільного економічного середовища. Удосконалення системи обліку витрат є необхідною умовою для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарських підприємств [15]. Впровадження комплексного підходу до обліку витрат дозволить підприємствам ягідництва адаптуватися до змін ринкового середовища та забезпечити стабільне економічне зростання.

3.2 Впровадження сучасних інформаційних технологій для покращення обліку в сільському господарстві

Впровадження сучасних інформаційних технологій у облікову систему сільського господарства є важливим кроком до підвищення ефективності управлінських процесів, зменшення людських помилок, а також оптимізації витрат та часу на обробку фінансової інформації. Інформаційні технології дають змогу автоматизувати облік витрат, знижуючи потребу в ручному введенні даних та забезпечуючи доступ до інформації в реальному часі. Це сприяє кращому контролю за ресурсами, точнішому плануванню бюджету і прогнозуванню фінансових потоків. В таблиці 3.2 зображено види інформаційних технологій та їх характеристика.

Впровадження сучасних інформаційних технологій для обліку в сільському господарстві не тільки знижує витрати на управління обліковими процесами, але й дозволяє значно підвищити точність та оперативність у прийнятті рішень. Використання автоматизованих систем обліку, управлінських звітів та технологій для моніторингу ресурсів допомагає значно знизити витрати на ручну працю, підвищити

ефективність виробництва та забезпечити своєчасне реагування на зміни в умовах ринку та клімату [13].

Таблиця 3.2

Види та характеристика інформаційних технологій

Назва	Характеристика
1. Автоматизація обліку	Сучасні облікові програми, такі як «BAS Бухгалтерія», дозволяють автоматично вести облік всіх витрат і господарства. Вони інтегруються з іншими системами, такими як бухгалтерія, складський облік, фінансовий моніторинг, що дозволяє отримувати оперативну інформацію про стан фінансів підприємства. Використання таких технологій дозволяє не тільки вести точний облік, але й швидко реагувати на зміни в ринковій ситуації та коригувати планування витрат і доходів.
2. Впровадження систем управлінської звітності	Інформаційні системи дозволяють створювати детальні та оперативні звіти про фінансові результати діяльності господарства. Наприклад, можна налаштувати автоматичне формування звітів про витрати на певні етапи виробництва ягідної продукції (вирощування, збирання, зберігання, транспортування). Це допомагає не тільки оцінювати ефективність витрат, а й порівнювати фактичні показники з плановими.
3. Системи для моніторингу ресурсів і логістики	Інформаційні технології також дозволяють оптимізувати процеси закупівлі, зберігання та доставки сільськогосподарської продукції. Впровадження програм для моніторингу запасів, автоматичного замовлення сировини або запчастин для техніки може значно знизити витрати та збільшити ефективність. Програмне забезпечення може автоматично прогнозувати потреби в ресурсах на основі даних про сезонні коливання, зберігання запасів та прогнозовані обсяги продажу.

4. Використання хмарних технологій	Хмарні технології дають змогу зберігати та обробляти дані без необхідності закуповувати дороге обладнання для серверів. Всі необхідні дані зберігаються в безпечному хмарному середовищі, що дозволяє забезпечити доступ до них у будь-який час і з будь-якої точки світу. Хмарні системи дають змогу здійснювати моніторинг і управління фінансами фермерського господарства за допомогою мобільних пристроїв, що полегшує прийняття рішень на основі актуальної інформації.
5. Інтернет речей (IoT) для моніторингу умов на полях	Впровадження технологій Інтернету речей (IoT) для збору даних про стан ґрунту, вологості, температури повітря та інших факторів на полях дозволяє точно контролювати умови вирощування ягідної продукції. Ці дані можуть бути інтегровані в систему обліку для автоматичного розрахунку витрат на водопостачання, добрива та інші ресурси, що сприятиме більш точному визначенню витрат на одиницю продукції.

Ці технології дозволяють фермерам отримувати точні дані в режимі реального часу, аналізувати витрати і прибутки, виявляти слабкі місця в процесах і вчасно вживати необхідних заходів для їх усунення. Завдяки цьому забезпечується більш точне планування і прогнозування врожаїв, що дозволяє ефективніше використовувати ресурси та підвищувати загальну рентабельність господарства.

Крім того, автоматизовані системи обліку допомагають забезпечити високий рівень прозорості та відповідальності у веденні сільськогосподарських операцій. Зокрема, фермери можуть легко відстежувати всі витрати, пов'язані з виробництвом, і приймати обґрунтовані рішення щодо їх оптимізації. Це також сприяє кращому розумінню фінансового стану господарства і допомагає ухвалювати стратегії, спрямовані на досягнення довгострокового успіху.

Інформаційні технології дозволяють інтегрувати різноманітні джерела даних, включаючи погодні умови, стан ґрунту, потреби в добривах і засобах захисту рослин, що дозволяє оптимізувати всі аспекти аграрного виробництва. Це, своєю чергою, дозволяє знизити витрати на непотрібні або надмірні операції і підвищити продуктивність господарства [14].

Використання таких технологій також дозволяє покращити комунікацію між різними підрозділами господарства, забезпечуючи єдиний інформаційний простір для всіх учасників процесу. Це значно полегшує управління великими аграрними підприємствами, де координація та обмін інформацією між різними відділами є критично важливими для досягнення високих результатів.

Система автоматизації бухгалтерського обліку підприємства «BAS Бухгалтерія» призначена для підготовки та обліку фінансово-господарських документів, накопичення інформації про здійснення господарських операцій на бухгалтерських рахунках, одержання внутрішньої і зовнішньої звітності підприємства (Рис. 3.4).

Рис. 3.4 Схема автоматизованого бухгалтерського обліку в комп'ютерній програмі «BAS Бухгалтерія»

Використання даної системи дає змогу:

- ведення податкового та бухгалтерського обліку декількох фірм в одній базі даних;
- ведення обліку для компаній, що використовують різні системи оподаткування (пдв, податок на прибуток, єдиний податок);
- підтримка партійного і складського обліку
- облік транспортно-заготівельних витрат;
- облік додаткових витрат;
- налаштування функціональності використання комісійної торгівлі, включаючи роздрібний розпродаж;
- одержувати щомісячну звітність щодо руху засобів за відповідними рахунками у вигляді Книги обліку господарських операцій, відомостей обліку руху матеріальних цінностей, обліку руху грошових коштів, обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами, відомостей розрахунку амортизаційних відрахувань;
- одержувати баланс підприємства та інші звітні документи для подання у податкові органи.

Переваги використання робочих місць в глобальній мережі очевидні. Це безпечно, технологічно, зручно, економічно, вигідно. Завжди є можливість планування витрачання грошових коштів.

Застосування інформаційних технологій також сприяє зменшенню екологічного впливу сільськогосподарської діяльності. Завдяки точному обліку та контролю витрат ресурсів можна ефективніше використовувати добрива та засоби захисту рослин, зменшуючи їх вплив на навколишнє середовище. Це важливо не лише з точки зору екологічної стійкості, але й для дотримання вимог міжнародних стандартів екологічної безпеки, що є ключовим для виходу на глобальні ринки.

Економічний аспект цифровізації та автоматизації бухгалтерського обліку в аграрних підприємствах полягає в тому, що вони дозволяють зменшити витрати на облікові операції та покращити ефективність використання ресурсів. Це особливо важливо для аграрних підприємств, які змушені працювати в умовах обмежених

ресурсів та високого ризику. Автоматизація та цифровізація дозволяють аграрним підприємствам зосередитися на основних функціях та покращити їх конкурентоспроможність на ринку. Переваги цифровізації та автоматизації бухгалтерського обліку аграрних підприємств зображено на рис. 3.5. Незважаючи на очевидні переваги, впровадження цифрових технологій в аграрних підприємствах стикається з низкою викликів. Це включає високі початкові витрати на впровадження систем, необхідність навчання персоналу та інтеграцію нових технологій у існуючі бізнес-процеси. Однак, зважаючи на стрімкий розвиток технологій та зниження їхньої вартості, можна очікувати, що в майбутньому ці бар'єри будуть подолані. З кожним роком автоматизація та цифровізація стають все більш доступними, що відкриває нові можливості для аграрних підприємств.

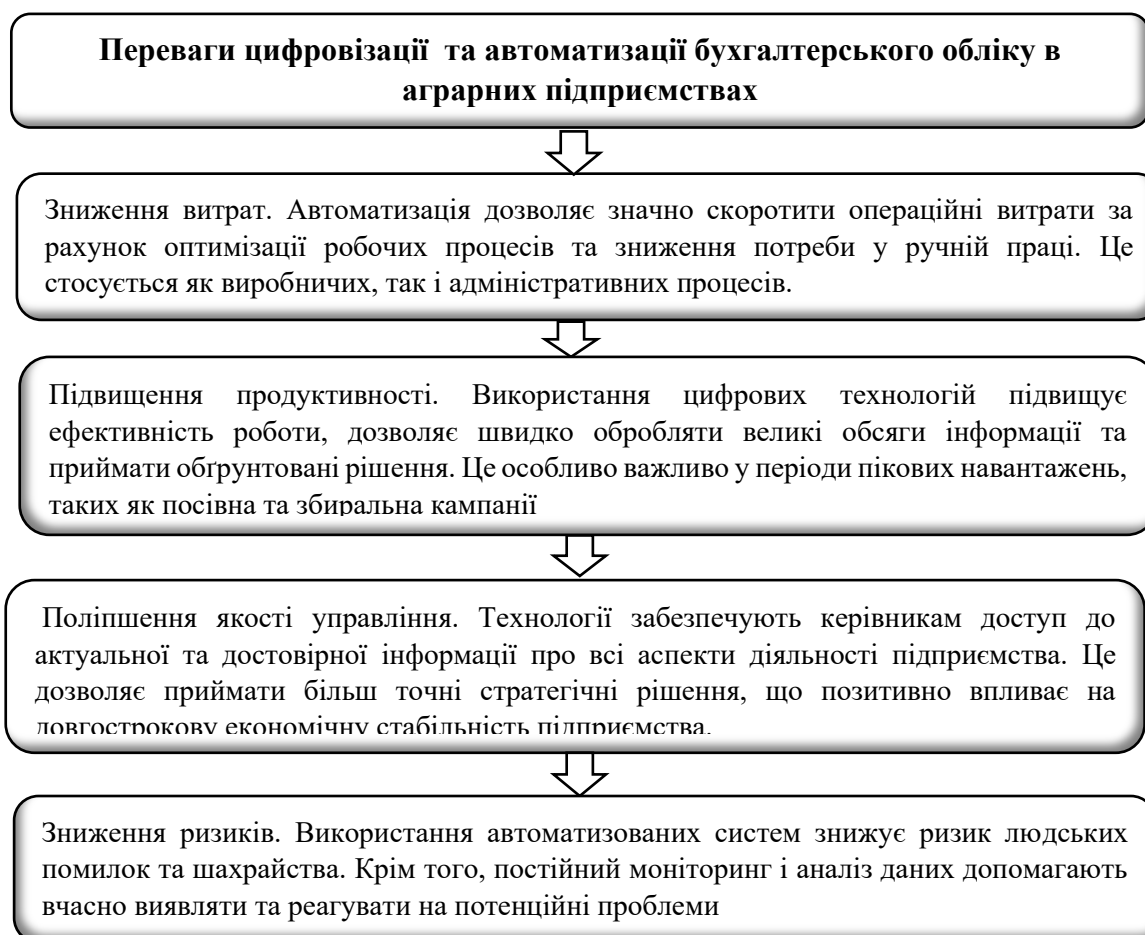

Рис. 3.5 Переваги цифровізації та автоматизації бухгалтерського обліку в аграрних підприємствах

Нарешті, впровадження сучасних інформаційних технологій сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Ті господарства, які активно використовують новітні технології для обліку та управління, можуть швидше реагувати на ринкові зміни, краще задовольняти потреби споживачів і забезпечувати високу якість продукції [3]. Це створює передумови для сталого розвитку та економічного зростання аграрного сектору. У результаті, фермери можуть не лише підвищити ефективність своїх господарств, але й забезпечити стабільний та довгостроковий успіх у конкурентному середовищі.

3.3 Пропозиції щодо покращення облікової політики в фермерському господарстві «***»**

Для покращення облікової політики в фермерському господарстві «*****» можна запропонувати кілька стратегій, що сприятимуть підвищенню ефективності обліку, зниженню витрат та забезпеченню стабільності фінансових процесів. Перш за все, варто оптимізувати планування і контроль витрат, створивши більш детальну систему, яка дозволить контролювати витрати на кожному етапі виробничого процесу [27]. Для цього доцільно використовувати поетапний облік витрат, що дасть змогу визначати, на яких етапах виробництва виникають надлишкові витрати, та своєчасно коригувати стратегії. Також важливо впровадити автоматизацію облікових процесів, зокрема використовуючи спеціалізоване програмне забезпечення для обліку сільськогосподарських витрат та доходів, що забезпечить точність і швидкість обробки фінансових даних. Це допоможе знизити ймовірність помилок та прискорити облікові операції.

Регулярний перегляд і коригування облікової політики також є важливим елементом покращення. Оскільки ринок сільського господарства часто змінюється через сезонні коливання, необхідно адаптувати облікову політику до змін у законодавстві, економічних умовах та внутрішньому стані господарства. Це включає оновлення методів обліку витрат, зміну в оцінці запасів і коригування процедур для

відповідності нормативним вимогам . Окрім того, варто посилити контроль за запасами та обігом матеріальних цінностей, використовуючи сучасні технології для відстеження товару на складі, такі як RFID-маркування або штрих-коди. Це дозволить вчасно виявляти нестачу або надлишок матеріальних ресурсів і знижувати витрати на закупівлю та зберігання.

Рослинництво є складовою економіки, яка має кілька властивостей, таких як : вплив природних факторів; вплив соціальних факторів. Ці властивості слід використовувати під час організації бухгалтерського обліку. Як вказували В.П. Завгородній, А.М. Кузьмінського та В.В. Сопко, ефективна організація бухгалтерського обліку залежить від дотримання системного підходу, цілісності, комплексності, субординації, динамічності, випереджувального відображення, та системо утворення об'єднанням окремих частин і компонентів.

Загалом, можна визначити підхід до ефективною і корисною організації обліку і він має виглядати саме так (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Підходи до організації обліку

Назва	Мета, завдання
Обліковий апарат, його структура	бухгалтер або бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером
	спеціаліст з бухгалтерського обліку
	зарєстрований як підприємець
	централізована бухгалтерія чи аудиторська фірма на договірних засадах
	керівник
Облікова політика	методичні рекомендації, порядок введення обліку, що базується на врахуванні технології виробництва та організаційній структурі підприємства
Форма організації обліку	Централізована
	Децентралізована
	Комбінована

Облікова політика є обов'язковим внутрішнім документом, який описує принципи, методи та порядок ведення бухгалтерського обліку, а також сприяє ефективному здійсненню обліково-операційних процесів у господарстві.

Можна зробити висновок, що облікова політика є єдиною та внутрішньою для вимог конкретної компанії. Більш складною проблемою, пов'язаною з раціональною організацією бухгалтерського обліку на підприємстві, є питання розрахунку витрат і подальшого управління ними. Управління витратами слід розглядати як частину управління компанією в цілому, що передбачає планування, організацію, керівництво та контроль. Можна виділити елементи облікової політики, щодо витрат на виробництво продукції рослинництва (рис. 3.6).

Рис 3.6 Елементи облікової політики

Тож аграрний сектор був визначений як пріоритетний у розвитку економіки через зростання попиту на інформацію для управлінської підтримки на цьому та інших рівнях. І кількість і якість необхідних показників будь-якого урядового рівня для прийняття обґрунтованих рішень, у будь-якому випадку переходу від стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності українських аграрних компаній до Міжнародних стандартів фінансової звітності та директив ЄС зменшилася.

Також важливим кроком є аналіз рентабельності кожного виду продукції. Для цього потрібно здійснювати облік витрат і доходів на рівні кожного виду продукції, що дозволить визначити найбільш прибуткові культури, а також оптимізувати розподіл ресурсів і визначити пріоритети у виробництві. Не менш важливою є оптимізація обліку амортизації основних засобів. Зміна методів амортизації, наприклад на лінійну або прискорену амортизацію для нових технологій, дозволить точніше відображати реальний стан активів і оптимізувати податкові зобов'язання.

Впровадження ефективної системи податкового обліку також є важливим елементом покращення фінансової стабільності. Для цього доцільно використовувати пільгові податкові режими для сільськогосподарських підприємств і інтегрувати податкову політику з обліковими системами, що дозволить зменшити податкові витрати. Розширення фінансової звітності та аналітики допоможе забезпечити більш глибокий аналіз фінансового стану господарства. Використання інструментів бізнес-аналітики дозволить приймати більш обґрунтовані рішення щодо управління фінансами.

Для покращення облікової політики також варто впровадити систему внутрішнього аудиту, що дозволить своєчасно виявляти недоліки в облікових процесах і знижувати ймовірність помилок і шахрайства. Залучення спеціалістів для оптимізації облікових процесів допоможе отримати професійні рекомендації та впровадити найкращі практики [25]. Окрім того, важливим кроком є інвестування в навчання персоналу, щоб підвищити кваліфікацію бухгалтерів і працівників облікових підрозділів.

Впровадження екологічних стандартів в облік витрат на виробництво також може стати важливою конкурентною перевагою. Сюди можна включити

сертифікацію органічного виробництва та облік витрат на збереження навколишнього середовища, що дозволить підвищити привабливість продукції для споживачів і зміцнити імідж компанії. Запровадження цих пропозицій сприятиме більш ефективному управлінню витратами та доходами, підвищенню фінансової прозорості та забезпечить стабільний розвиток фермерського господарства «*****» на ринку.

Для подальшого вдосконалення облікової політики в фермерському господарстві «*****» можна також звернути увагу на кілька додаткових напрямків. Наприклад, важливим є розвиток системи прогнозування фінансових потоків. Створення моделей прогнозування на основі історичних даних дозволить вчасно виявляти можливі проблеми з ліквідністю та планувати фінансові ресурси для забезпечення безперервності виробництва. Це стане основою для своєчасного прийняття рішень щодо залучення кредитних ресурсів або оптимізації витрат.

Ще одним важливим напрямом є удосконалення механізмів звітності для керівництва фермерського господарства. Введення регулярних звітів, які включають не лише фінансові показники, а й показники ефективності виробництва, дозволить приймати більш інформовані рішення про стратегію розвитку. Варто розглядати впровадження інтерактивних систем управлінської звітності, що дозволяють швидко оцінити поточний фінансовий стан і на основі цього коригувати стратегії діяльності.

Для підвищення точності обліку витрат варто звернути увагу на більш детальну класифікацію витрат. Розподіл витрат на фіксовані та змінні дозволить краще зрозуміти структуру витрат і правильно планувати бюджет. Також, варто враховувати сезонність витрат у сільському господарстві, оскільки це може суттєво впливати на загальні витрати і потреби в оборотних коштах в різні періоди року.

З метою покращення стосунків з партнерами і постачальниками доцільно також впровадити систему оцінки та моніторингу договорів. Це дозволить не тільки контролювати витрати на закупівлю матеріалів і сировини, а й своєчасно виявляти можливості для отримання вигідніших умов закупівлі чи знижок. Запровадження регулярного моніторингу цін і умов постачання допоможе підвищити ефективність управлінських рішень в частині управління закупівлями.

Також не варто забувати про важливість фінансової безпеки. Регулярні перевірки на наявність потенційних фінансових ризиків, таких як коливання цін на сировину, зміни в законодавстві чи непередбачувані витрати, можуть допомогти вчасно визначити слабкі місця в обліковій політиці та вжити необхідних заходів. Система управління ризиками в обліковій політиці дозволить значно підвищити фінансову стабільність і прогнозованість результатів діяльності господарства.

Удосконалення облікової політики «*****» має стати комплексним процесом, що охоплює не лише фінансові аспекти, але й стратегічні підходи до управління ресурсами, інноваціями та екологічною відповідальністю [28]. Тільки таким чином фермерське господарство зможе зберігати свою конкурентоспроможність та стійкість на ринку.

Для подальшого покращення облікової політики фермерського господарства «*****» можна впровадити ще кілька важливих ініціатив, які допоможуть підвищити ефективність роботи підприємства. Одним із таких напрямків є розвиток системи управління фінансовими потоками за допомогою інтеграції банківських та облікових систем. Це дозволить забезпечити прозорість фінансових операцій, знизити час на обробку фінансових даних та зменшити ймовірність помилок при проведенні платежів чи операцій з постачальниками. Така інтеграція дозволить автоматично відображати зміни в готівковому та безготівковому обігу, що суттєво підвищить контроль над фінансовими потоками господарства.

Крім того, доцільно розглянути запровадження стратегії оптимізації витрат через енергозбереження та використання відновлювальних джерел енергії. В умовах зростання цін на енергоресурси важливо контролювати витрати на електроенергію, газ, паливо та інші ресурси [7]. Інвестиції у енергоефективне обладнання та інфраструктуру, такі як сонячні панелі чи системи опалення, можуть знизити загальні витрати господарства і одночасно покращити екологічний імідж підприємства.

Іншою важливою ініціативою є розробка детального бюджету для кожного етапу виробництва ягідної продукції, що дозволить ефективно планувати та контролювати витрати на кожному етапі вирощування, збирання та зберігання продукції. Це включає точний розподіл витрат на сировину, оплату праці, оренду

обладнання та транспорту, що дозволить більш ефективно керувати фінансами та прогнозувати можливі витрати.

Також важливим є створення системи обліку, орієнтованої на облік вартості робочої сили. Враховуючи сезонність сільськогосподарського виробництва, розробка прозорих методів нарахування заробітної плати працівникам (особливо тим, що працюють у періоди пік сезонних робіт) дасть змогу оптимізувати витрати на працю та забезпечити належну мотивацію персоналу [29]. Можна також впровадити систему бонусів і премій за ефективну роботу, що підвищить продуктивність і зменшить плинність кадрів.

Також варто звернути увагу на розвиток системи моніторингу за витратами на відходи та втрати продукції. Врахування втрат на різних етапах виробництва (від збирання до транспортування і зберігання) дозволить знизити непотрібні витрати і покращити планування логістики. Цей підхід також сприятиме підвищенню рівня якості продукції, оскільки дозволить вчасно виявляти можливі проблеми, пов'язані з псуванням ягід, і усувати їх.

Не менш важливою є постійна робота з аналізу конкурентного середовища. Регулярний аналіз цін і ринкових тенденцій допоможе господарству «*****» залишатися конкурентоспроможним на ринку, своєчасно адаптувати стратегії виробництва та продажів. Важливо також зберігати гнучкість у визначенні цінової політики залежно від змін попиту на ягідну продукцію, щоб максимально використовувати можливості для зростання доходів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Організація обліку виробництва ягідної продукції у фермерському господарстві «*****» є важливою складовою ефективного управління підприємством. Належно організована облікова система дозволяє контролювати витрати та доходи, забезпечувати фінансову прозорість та точність у відображенні господарських операцій. Впровадження сучасних методів обліку, таких як автоматизація процесів через спеціалізовані програми, дозволяє зменшити ризики людських помилок і підвищити оперативність у прийнятті рішень.

Аналіз витрат на виробництво ягідної продукції показав, що належний облік сприяє більш точному плануванню та прогнозуванню витрат, знижує непотрібні витрати і забезпечує максимальну ефективність використання ресурсів. За допомогою автоматизації, впровадження програмних продуктів для обліку, зберігання та транспортування продукції можна значно скоротити час, що витрачається на обробку даних, а також знизити витрати на персонал.

Покращення обліку дозволяє більш ефективно планувати закупівлю ресурсів, виробничі витрати та організувати логістику, що в свою чергу сприяє зростанню прибутковості підприємства. Завдяки регулярному моніторингу показників та своєчасному коригуванню облікової політики, господарство може швидко адаптуватися до змін на ринку, реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, підвищуючи свою конкурентоспроможність.

Таким чином, організація ефективного обліку виробництва ягідної продукції є важливою для стабільного розвитку фермерського господарства «*****», а також для досягнення оптимальних фінансових результатів і забезпечення стійкості на ринку. Впровадження новітніх інформаційних технологій у облікові процеси забезпечить підвищення їх точності, зниження витрат та оптимізацію управлінських рішень, що дозволить господарству досягати високих показників ефективності.

Для подальшого розвитку облікової системи у фермерському господарстві «*****» важливо також враховувати потенціал для вдосконалення в напрямку інтеграції з іншими системами, такими як бухгалтерський облік, фінансове

планування та система управлінських звітів. Це дозволить отримати більш детальну картину фінансових результатів підприємства, забезпечуючи комплексний підхід до оцінки ефективності виробництва та розподілу ресурсів.

Крім того, для підвищення якості обліку та управлінських рішень, варто впровадити систему моніторингу, що дозволяє в реальному часі відслідковувати стан складських запасів, витрати на добрива, засоби захисту рослин, а також моніторити ефективність використання техніки і робочої сили. Це дозволить точніше визначати витрати на одиницю продукції та забезпечити кращий контроль за всіма етапами виробництва.

Важливим кроком також є вдосконалення обліку зокрема, за рахунок використання CRM-систем для управління відносинами з клієнтами. Це дозволить більш ефективно відстежувати замовлення, договори, прогнозувати обсяги продажу і своєчасно коригувати виробничі плани, зменшуючи ризик перевитрат.

Забезпечення високої якості обліку та наявність сучасної інформаційної системи дозволить фермерському господарству «*****» не тільки знижувати витрати, але й оптимізувати всі бізнес-процеси, що в кінцевому підсумку забезпечить підвищення прибутковості та сталий розвиток підприємства в умовах конкурентного ринку.

Таким чином, організація обліку є не лише важливим елементом поточної діяльності, але й основою для стратегічного планування та сталого розвитку господарства в майбутньому. Впровадження сучасних інформаційних технологій і постійне вдосконалення облікових процесів дозволить забезпечити високий рівень ефективності та конкурентоспроможності на ринку ягідної продукції.

Для забезпечення стійкого розвитку фермерського господарства «*****» у сфері обліку виробництва ягідної продукції важливо також акцентувати увагу на інвестуванні в навчання та підвищення кваліфікації персоналу. Навчання працівників облікових і фінансових відділів новітнім технологіям і програмному забезпеченню дозволить не лише збільшити точність і швидкість обробки даних, а й знизити ризик виникнення помилок через недостатнє знання або неправильне використання інструментів.

Зокрема, введення регулярних тренінгів з використання облікових програм, як-от BAS Бухгалтерія , а також навчання технікам збору і аналізу даних через системи моніторингу, дозволить ефективніше використовувати можливості технологій для досягнення більш точних результатів і зниження витрат. Крім того, важливим є забезпечення доступу до сучасних інструментів для збору та обробки великих обсягів інформації, що дозволить здійснювати глибший аналіз витрат і доходів на різних етапах виробництва.

Інтеграція з іншими сільськогосподарськими технологіями, такими як GPS-навігація для моніторингу техніки на полях, а також автоматизовані системи для регулювання поливу та дозування добрив, може стати важливим кроком до зниження витрат на виробництво та підвищення врожайності ягідних культур. Це дозволить господарству зберігати конкурентоспроможність та відповідати на зростаючі вимоги ринку щодо якості та кількості продукції.

Не менш важливим є активне використання аналізу даних для прогнозування та планування майбутніх витрат і доходів. Завдяки інтеграції системи обліку з аналітичними інструментами, господарство може більш точно прогнозувати витрати на наступні сезони, враховуючи зміни кліматичних умов, коливання цін на сировину та готову продукцію. Це дозволить оптимізувати планування виробництва та уникнути непередбачених фінансових труднощів.

Загалом, забезпечення високої якості обліку та впровадження новітніх інформаційних технологій є важливим елементом у розвитку сільськогосподарського бізнесу. Фермерське господарство «*****» має потенціал не тільки для підвищення ефективності власних облікових процесів, а й для зміцнення своєї позиції на ринку завдяки оптимізації ресурсів, зниженню витрат і підвищенню якості продукції. Впровадження сучасних технологій і постійне вдосконалення облікових процесів стане ключем до сталого розвитку та конкурентної переваги на ринку ягідної продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АГРОХІМ ПАРТНЕР «Плодово-ягідна галузь України: стан та перспективи розвитку» 20.10.2023 URL: <https://agrohp.com.ua/news/plodovo-yagidna-galuz-ukrajini-stan-ta-perspektivi-rozvitku>
2. Боброва, Л. М. . Облік в сільському господарстві: теорія і практика. Київ: Вид-во "Академія". С. 45-78.
3. Бондаренко, І. . Методика обліку та аналізу витрат у сільському господарстві. Київ: Видавництво «Агроосвіта». С. 77-101.
4. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит». За ред Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ПП ім. Шевченка. «Рута», 2005. 448 с.
5. Бухгалтерський фінансовий облік : Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / за ред. Ф. Ф. Бутинця. 8-е вид. Житомир : ПП «Рута», 2009. 912 с
6. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» ВНЗ / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 7-ме вид. доп. і перероб. Житомир: Рута, 2016. - 832 с.
7. Власенко, Р. . Бухгалтерський облік на підприємствах аграрного сектора. Київ: Видавництво «Юрінком Інтер». – С. 67-90.
8. Гордієнко, П. В. Міжнародні стандарти обліку та звітності в аграрному бізнесі. Київ: Бухгалтерський облік. – С. 44-67.
9. Дмитренко, О. В. Облік і аудит у сільському господарстві. Київ: Видавництво «Наука». – С. 111-138.
10. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999р. №996-XIV
11. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

12. Інструкція Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджена наказом від 30 листопада 1999 року № 291

13. Карпенко, О. Г. Фінансове управління та облік у сільському господарстві. Львів: Наукова думка. – С. 90-114.

14. Коваль, В. О. Облік витрат на сільськогосподарському підприємстві. Харків: ХНУ. С. 35-58.

15. Ковальчук, В. Ю Фінансовий облік та звітність аграрних підприємств. Черкаси: Мавік. С. 48-70.

16. Костякова А.А. Розробка науково-обґрунтованої класифікації витрат на виробництво продукції рослинництва. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/rozrobka-naukovo-ob-runtovanoi-klasifikacii-vitrat-na-virobnictvo-produkcii-roslinnictva.html>

17. Костякова А.А. Удосконалення обліку та контролю витрат рослинництва. Економічні науки : збірник наукових праць. Серія: облік і фінанси. 2012. № 9 (33). Ч. 2. С. 98–104.

18. Литвин, М. Г. . Облік витрат на виробництво в аграрних підприємствах. Чернівці: Книгоспілка. – С. 27-50.

19. Малецька О.І. Взаємодія Рахункової палати України з іншими суб'єктами державного фінансового контролю. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2021. Вип. 17 (2). С. 46–56.

20. Малецька, О. І., Ціцька, Н. Є., & Прокопишин, О. С. (2018). РЕТРОСПЕКТИВА ТЕОРЕТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ НА ПРАЦЮ ТА ЛЮДСЬКИЙ ЧИННИК В ЕКОНОМІЦІ. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права, 20, 90-95. Отримано з <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/100>

21. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132. URL: <http://zakon.nau.ua/doc>

22. Методичні рекомендації щодо застосування реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України від 4 червня 2009 р. № 390.

23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 р.

24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» від 01.01.2012 р.

25. Облік у фермерських господарствах: Навч. посіб. Для студ. Вищих навч. закл. Київ: «Центр учбової літератури», 2021.368 ст

26. Огородник Л. Ю. Методологія обліку в аграрних підприємствах. Харків: Парадигма. С. 82-105.

27. Петров, О. О. Управлінський облік в аграрному секторі. Чернівці: Остром. С. 25-47.

28. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 8.10.99 р. № 237[Режим доступу]- URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

29. Сидоренко, Т. М. Автоматизовані системи обліку в аграрних підприємствах. Дніпро: Академія. С. 112-136.

30. Собченко А.М. Особливості організації обліку витрат на виробництво продукції рослинництва. Економіка і суспільство. М.: МДУ, 2015. С.744-748.

31. Степанова, В. А. (2019). Облік фінансових результатів у сільському господарстві. Львів: Видавництво «Університет». – С. 112-133.

32. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. //Н.М.Ткаченко– 3-те вид. доп. і перероб.- К.:Алерта, 2018. – 926с.

33. Ціцька Н. Є., Малецька О. І. Покращення організаційних засад ведення обліку виробництва продукції рослинництва. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали І

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 19-21 березня 2019 р. Ч. 1. Львів: ЛНАУ, 2019. С.323-326 411.

34. Ціцька Н. Є., Малецька О.І. Національна практика калькулювання готової продукції рослинництва. Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання і управління в агропромисловому комплексі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, ПДАА, 29 березня 2019 р. С. 235-238. 413.

35. Ціцька Н. Є., Мацьків Г. В., Малецька О. І. Національна та міжнародна практика обліку витрат на виробництво продукції рослинництва та методика її калькулювання. Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. 2019. № 26. С.113-118

36. Шевченко, І. І. Аналіз фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств. Київ: Інститут аграрної економіки. С. 54-76.

37. Шумило Ю.О. Управління витратами в умовах бюджетування на підприємстві: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ. 2010. 21с.

